

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

ПОРІВНЯЛЬНІ РЕЧОВІ ПРАВА

Методичні рекомендації
до семінарських занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 293 «Міжнародне право»
(цивільно-правовий профіль)

Електронний ресурс

Рецензенти:

О. С. Омельчук – к. ю. н., доцент, доцент кафедри приватного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

К. П. Пейчев – к. ю. н., доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 6 від 27 березня. 2026 року)*

П 59 **Порівняльні** речові права : методичні рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 293 «Міжнародне право» (цивільно-правовий профіль) [Електронний ресурс] / уклад. А. М. Гужва. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2026. – (PDF 46 с.)

Методичні рекомендації до семінарських занять і самостійної роботи містять загальні методичні вказівки щодо підготовки до відповідей на теоретичні та практичні завдання на семінарських заняттях.

Рекомендовано для студентів спеціальності 293 «Міжнародне право».

УДК 347.2:340.137

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2026
© Гужва А. М., уклад., 2026

ЗМІСТ

1. Вступ	4
2. Теми семінарських занять	5
3. Методичні вказівки до тем семінарських занять	5
4. Матеріали для самостійної роботи	31
4.1. Завдання для самостійної роботи	31
5. Індивідуальні завдання	31
5. Методи навчання	34
6. Методи контролю	34
7. Схема нарахування балів	34
8. Питання до екзамену з дисципліни «Порівняльні речові права»	38
9. Рекомендована література	40
10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення	44

1. Вступ

Семінарські заняття – невід’ємна форма навчального процесу. Метою проведення семінарських занять з навчальної дисципліни «Порівняльні речові права» є формування у студентів спеціальності – 293 «Міжнародне право» навиків правильного тлумачення та застосовування норм речового права; знання норм права зарубіжних країн щодо права власності та прав на чуже майно.

Підготовка студентів до семінарських занять повинна бути комплексною, і включати не тільки підготовку теоретичних питань курсу, але і уміння працювати з нормативною базою, та інтегрувати отриманні знання у практичні навички своєї професійної діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

Загальні компетентності:

ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК 02. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями;

ЗК 05. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ФК

4. Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи. Знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, закріплених універсальними (на рівні ООН) і регіональними актами з прав людини (на рівні Ради Європи, ОБСЄ, Європейського Союзу); міжнародних універсальних і регіональних інституційних механізмів захисту прав людини;

Спеціальні компетентності:

СК08. Здатність вести дискусію і дебати з міжнародно-правових та загально юридичних питань, готувати справи до розгляду в українських, закордонних, міжнародних судах і арбітражах;

СК12. Здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі і проблеми в міжнародно-правовій та національно-правовій діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, студенти мають досягти таких результатів навчання:

РН 05. Здійснювати порівняльний аналіз правових систем, оцінювати і аргументувати їхні недоліки та переваги, знаходити і тлумачити релевантно іноземне законодавство, надавати консультації щодо його змісту і практики застосування, оцінювати та мінімізувати ризики юридично значущих дій з урахуванням множинності правових систем і юрисдикцій;

РН 06. Забезпечувати юридичний супровід захисту прав, відстоювання інтересів фізичних і юридичних осіб, національних інтересів держави України за допомогою міжнародних та національних правових механізмів у сфері міжнародних публічних і міжнародних приватних відносин;

РН 07. Використовувати практику Європейського суду з прав людини, інших міжнародних судових та арбітражних органів, міжнародних організацій та інших договірних органів, теоретичні знання з міжнародного права і національного права для обґрунтування і захисту власної позиції, захисту інтересів клієнта та в інших професійних цілях;

РН 15. Використовувати сучасні цифрові технології, здійснювати збирання з різних джерел, систематизацію та аналіз інформації щодо міжнародних і національних правових процесів і явищ;

РН 19. Самостійно визначати освітні цілі та траєкторії навчання, знаходити необхідні для цього освітні ресурси.

2. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Поняття і система речових прав	4	
2.	Речі як об'єкти речових прав	4	
3.	Право власності: загальні положення	4	2
4.	Спільна власність. Довірча власність. Захист права власності	4	
5.	Володіння. Захист добросовісного набувача	4	
6.	Речові (предіальні) сервітути.	4	2
7.	Узуфрукт. Особисті сервітути.	4	
8.	Емфітевзис та суперфіцій як права на чужу земельну ділянку.	4	
	Усього	32	4

2. Методичні вказівки до тем семінарських занять

Семінарське заняття № 1

Поняття і система речових прав.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про речові права, його особливості та місце у національній системі права, а також визначення ознак та принципів речових. Порівняльний аналіз речових прав у цивільних законодавствах європейських країн.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття речового права. Його ознаки.
2. Розмежування речових і зобов'язальних прав.
3. Система речових прав у римському праві. Рецепція римських юридичних конструкцій речових прав у праві України та праві зарубіжних країн.
4. Класифікації речових прав.
5. Принципи речових прав.
6. Речові права у Проекті Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного).

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання варто розпочати із того, що речове права є підгалуззю цивільного права. Визначити, що речове права традиційно розглядають як право власності та права на чуже майно (обмежені речові права). Перелік речових прав є закритим, що означає те, що встановлюються лише законом, а повноваження суб'єктів речових прав конкретизуються нормативно. Речові права є майновими правами, як і права, що виникають із зобов'язань.

При висвітленні другого питання треба акцентувати увагу на тому, що речові права відображають статику цивільних правовідносин, натомість зобов'язальні – його динаміку. В речових правах виявляється зв'язок із річчю, а у зобов'язальних – зв'язок кредитора та боржника. Також треба звернути увагу на те, що на відміну від права зобов'язальних речові права не можуть бути припинені на підставі одностороннього розпорядження засновника цього права.

Під час розгляду третього питання, необхідно підкреслити, що ознакою країн романо-германської правової сім'ї є наявність розвиненої системи речових прав. Така тенденція обумовлена рецепцією римського права, де сформувалося поняття саме речових прав та їх основні види: права власності та права на чуже річ (*ius in re aliena*). Рецепція речових прав з римського права є характерним і для цивільного права України, яким регулюється право власності та речові права на чуже майно (сервітути, емфітевзис, суперфіцій, застава).

Четверте питання передбачає визначення класифікації речових прав за різними критеріями. З цією метою варто порівняти переліки речових прав, що подані у Цивільному кодексі України, Законах України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», «Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому». Слід звернути увагу і на тенденції розвитку цивільного законодавства України, які відображають сучасне права європейських країн. Зокрема, пропонується закріпити такі права, як узуфрукт, речове право очікування, переважне право купівлі нерухомої речі, а також відокремлення окремої групи забезпечувальних речових прав, до яких віднесено заставу та притримання. Для порівняльного аналізу систем речових прав у законодавствах європейських країн слід проаналізувати відповідні положення Німецького цивільного уложення, Французького цивільного кодексу, Загального цивільного кодексу Австрії, ЦК Італії.

П'яте питання передбачає розгляд принципів речового права, а саме: принцип права слідування, «*numerus clausus*», принцип переваги (старшинства), принцип публічності, принцип спеціалізації. Під час розгляду поняття «права слідування» варто відзначити, що це право полягає у тому, що суб'єктивне речове право слідує за своїм об'єктом. Цим, насамперед, характеризуються обмежені речові права, зокрема, застава та речові сервітути.

Під час вивчення шостого питання слід звернути увагу і на тенденції розвитку цивільного законодавства України, які відображають сучасне права європейських країн. Зокрема, пропонується закріпити такі права, як узуфрукт, речове право очікування, переважне право купівлі нерухомої речі, а також відокремлення окремої групи забезпечувальних речових прав, до яких віднесено заставу та притримання.

Практичні завдання.

1. Проведіть розмежування у вигляді порівняльної таблиці речових прав та зобов'язальних.
2. На підставі вивчення відповідних розділів цивільних кодексів зробіть порівняльний аналіз нормативних переліків речових прав у римському праві, німецькому цивільному праві, праві Франції та цивільному праві України.
3. Проаналізуйте заставу як речове право. Які ознаки характеризують заставу як речове право?
4. Поміркуйте над питанням, які речові права в Україні внаслідок процесу оновлення цивільного законодавства запропоновано замінити узуфруктом? Чому саме це речове право є оптимальним для заміни цих речових прав, які були передбачені у Господарському кодексі України?

Література:

1. Майданик Р. А. Речове право : підручник. К.: Алерта, 2019. 1102 с.
2. Гужва А.М. Узуфрукт: традиція європейського приватного права та перспективи рецепції цивільним правом України. *Оновлення Цивільного кодексу України: формування підходів* : колективна монографія / за ред. проф. Довгерта А.С. і проф. Харитонова Є.О. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 271-297.
3. Гейнц Р. М. Речові права за законодавством Франції. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2017. № 6. С. 89-92.

4. Речове право: пріоритети та перспективи. *Матеріали Київських правових читань*. Київ, 22 березня 2019 року / Р. А. Майданик, Я. М. Романюк та ін., відп. ред. Р. А. Майданик. К: Алерта, 2019. 266 с.
5. Речові права. Глава 2. *Римське право крізь призму традиції і судової практики* : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2022. 512 с.
6. Спасибо-Фатєєва І. В. Речові права за ЦК та ГК України / *Актуальні проблеми приватного права України* : зб. статей до ювілею д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України, заслуж. діяча науки і техніки України Наталії Семенівни Кузнецової / відп. ред.: Р. А. Майданик, О. В. Кохановська. - Київ : Юрид. практика, 2014. С. 411- 431.
7. Харченко Г. Г. Речові права : монографія. К. : Алерта, 2017. 556 с.
8. Безсмертна Н. Публічність як один із принципів речових прав на нерухоме майно. *Право України*. 2005. № 6. С. 47-50.
9. Cases, Materials and Text on National, Supernational and International Property Law / edit. by Sjef van Erp and Bram Akkermans. Oxford and Portland. Oregon: Hart Publishing, 2012. 2031 p.
10. The Oxford Handbook of Comparative Law. 2nd ed. / Edited by Mathias Reimann and Reinhard Zimmermann. Oxford : Oxford University Press, 2019. 1758 p.
11. Property Concise Edition / James E. Krier as Trustee of the James E. Krier Living Trust, Gregory S. Alexander, Michael H. Schill, and Lior Jacob Strahilevitz. New York: Wolters Kluwer, 2021. 219 p.

Семінарське заняття № 2

Речі як об'єкти речових прав.

Навчальна мета заняття: формування уявлення про поняття речей як об'єкти речових прав, класифікацію речей, концепцію безтілесних речей, визначення поняття цифрової речі та віртуального активу, співвідношення понять «майбутньої» речі та майнового права очікування, характеристики нетипових об'єктів речового права (частки у статутному капіталі господарського товариства, космічних об'єктів, анатомічних матеріалів тощо).

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття речі. Класифікація речей.
2. Концепція безтілесної речі. Майно та майнові права як об'єкти речових прав.
3. Майновий комплекс та його характеристика як об'єкту речового права.
4. «Майбутні» речі як об'єкти цивільного обороту. Майнове право очікування.
5. Цифрові речі та віртуальні активи як об'єкти речових прав. Цифровий контент.
6. Нетипові об'єкти речового права (частка у статутному капіталі господарського товариства, космічні об'єкти, органи, тканини та інші анатомічні матеріали тощо).

Методичні вказівки.

Під час вивчення першого питання потрібно розкрити поняття у законодавстві України та його походження з урахуванням європейської традиції приватного права. Для цього треба визначити, що означають такі характеристики речі як тілесність, дискретність, доступність, здатність задовольняти потреби людини. Після цього слід висвітлити класифікацію речей за Цивільним кодексом України. Розкрити критерії поділу речей на рухомі та нерухомі, подільні та неподільні, речі, визначені індивідуальними та родовими ознаками, споживні та неспоживні речі, головну річ та приналежність тощо. Також необхідно визначити правовий режим складної речі, головної речі та приналежності. Розкрити легальну тріаду термінів «продукція», «плоди», «доходи».

Для відповіді на друге питання варто прослідкувати історію концепції «безтілесна річ» (*res incorporalis*). З'ясувати в законодавствах яких країн нормативно встановлено поняття безтілесної речі та з якою метою. Визначити, які речі відносять до безтілесних. Провести розмежування понять «безтілесна річ» та «майнове право». Розкрити поняття «майно» як об'єкт цивільних прав та з'ясувати, що може входити до складу майна.

Для розкриття третього питання необхідно розмежувати поняття «майновий комплекс» та «складна річ». Для цього слід звернути увагу, на те, що єдиний майновий комплекс може включати в себе не лише речі, а і права (право користування земельними ділянками, будівлями, права вимоги, майнові права інтелектуальної власності на торговельні марки, об'єкти промислової власності, а також права пов'язані із такими об'єктами як комерційна таємниця, ноу-хау, ділова репутація тощо). Потім слід охарактеризувати особливості окремих видів майнових комплексів: підприємство, маєток, житловий комплекс. Для характеристики житлового комплексу як об'єкту речових прав варто звернутись до положень Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку».

Для відповіді на четверте питання слід визначити, щодо яких об'єктів цивільне законодавство допускає вчинення правочинів на момент, коли цих речей ще не існує. З цією метою слід звернутись до практики вчинення правочинів щодо майбутніх плодів, майбутнього врожаю, майбутнього об'єкту нерухомості. Також варто зробити спробу розмежування понять «майбутній об'єкт нерухомості» та «майнове право очікування», звернувшись до Закону України «Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому» та практики Верховного Суду. Для розуміння походження поняття «право очікування» слід звернутись до визначення законних очікувань у практиці Європейського суду з прав людини.

Під час відповіді на п'яте питання слід проаналізувати положення Законів України «Про віртуальні активи», «Про цифровий контент та цифрові послуги», а також нормативне визначення цифрової речі, наданої у Цивільному кодексі України. Для цього треба розкрити обсяг поняття «цифрова річ» через визначення цифрового контенту та віртуальних активів. Варто також звернутись до історії виникнення у світовій практиці концепції «віртуальна власність». Для кращого розуміння законодавчої техніки слід розмежувати поняття цифрової речі та тілесної. Для вивчення міжнародного досвіду варто звернутись до положень Директиви 2019/770 (ЄС) про окремі аспекти договорів про надання цифрового контенту і цифрових послуг. З метою порівняльного аналізу слід розглянути підходи щодо природи цифрового контенту у країнах ЄС.

З метою розкриття шостого питання семінару слід звернутись до аналізу таких об'єктів, як частка у статутному капіталі господарського товариства, космічні об'єкти, органи, тканини та інші анатомічні матеріали тощо. Зокрема, для характеристики частки у статутному капіталі треба проаналізувати поняття статутного капіталу, внеску до статутного капіталу, частки у статутному капіталі, корпоративних прав. Важливим для відповіді на це питання є співвідношення частки у статутному капіталі та корпоративних прав. Для з'ясування правової природи анатомічних матеріалів слід звернутись до положень Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині». Важливим у цьому відношенні є також питання щодо проблеми можливості вчинення правочинів із анатомічними матеріалами. Також варто звернутись до положень Конвенції Ради Європи про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини (Конвенції Ов'єдо) від 4 квітня 1997 року.

Практичне завдання.

1. Підприємство залізничного транспорту вирішило укласти з Укрзалізницею договір експлуатації під'їзних колій для використання власного тепловозу. Відповідно до Правил обслуговування залізничних під'їзних колій, затверджених Наказом Міністерства

транспорту України 21.11.2000 N 644 До залізничних під'їзних колій належать колії, що з'єднані із загальною мережею залізниць безперервною рейковою колією і належать підприємствам, підприємцям, організаціям, установам, незалежно від форм власності, а також громадянам - суб'єктам підприємницької діяльності. Одним з документів, який необхідний для того, щоб договір вважався укладений, є документ, який підтверджує право власності на залізничні колії. Укрзалізниця надала у якості такого документу Рішення про внесення залізничних колій до статутного капіталу товариства.

Чи є під'їзні колії нерухомою річчю? Чи достатньо Рішення про внесення залізничних колій до статутного капіталу товариства для підтвердження права власності?

2. Розгляньте казус та надайте відповіді на питання.

Суть спору: Позивач, ТОВ «БОТІК», звернувся до господарського суду з позовом до ТОВ «Сільськогосподарське підприємство Атлант» (перший відповідач) та ТОВ «Фінанс Груп» (другий відповідач), в якому просить суд визнати недійсним договір прямого лізингу від 11 серпня 2017 року, укладений між ТОВ Сільськогосподарське підприємство Атлант та ТОВ «Фінанс Груп».

Обставини справи.

1. З торгів було продане нерухоме майно, право власності на яке було зареєстровано за покупцем, але він не зміг реалізувати своє право, оскільки виявилось, що цим майном за договором прямого лізингу користувалося ТОВ «Фінанс Груп», яке повністю сплатило вартість цього майна і тим самим набула підстав вважатися його власником.

2. У договорі лізингу зазначено, що обов'язком лізингоодержувача є прийняття у власність предмета лізингу по закінченні строку дії цього договору та після виконання усіх зобов'язань за договором. А його правом - набути у власність предмет лізингу.

3. По закінченні строку його дії за умов належного виконання лізингоодержувачем в повній мірі своїх обов'язків по договору лізингоодержувач отримає майно у власність. Лізингодавець зобов'язаний передати право власності на предмет лізингу лізингоодержувачу протягом 3-х календарних днів з дня повної оплати лізингових платежів, однак не пізніше 15.03.2018 року. Оформлення права власності відбувається шляхом його державної реєстрації, і з цього моменту право власності на предмет лізингу вважається переданим.

4. Відповідач - ТОВ «Фінанс Груп» - стверджує про належне виконання договору – внесення платежів у повному обсязі, що надало йому право звернутися до Відповідача - ТОВ «Сільськогосподарське підприємство Атлант» - щодо вчинення необхідних дій для отримання ним права власності на об'єкт лізингу. Однак ТОВ «Сільськогосподарське підприємство Атлант» відмовило в цьому, оскільки на об'єкт договору було накладено арешт в рамках виконавчого провадження.

5. ТОВ «Фінанс Груп» звернулася до ТОВ «Сільськогосподарське підприємство Атлант» з позовом про визнання права власності, який було задоволено, але рішення суду не набрало законної сили.

6. Позивач - ТОВ «БОТІК» (покупець цього майна) звернувся з позовом про визнання договору лізингу недійсним.

Позиція позивача: За переконанням позивача, договір лізингу, укладений між відповідачами, порушує його право на приватну власність та є недійсним з огляду на його невідповідність приписам Закону України «Про фінансовий лізинг» та розпорядженню Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 22.01.2004 №21, оскільки на момент укладання договору фінансового лізингу ТОВ «Сільськогосподарське підприємство Атлант» не було включено до реєстру осіб, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги. Також у відповідача відсутні внутрішні правила з надання послуг та кваліфіковані співробітники для надання

послуг з лізингу. Законодавство визначає, що строк договору лізингу не може бути меншим ніж один рік, проте, спірний договір укладений терміном на сім місяців, що є прямим порушенням вимог закону. Позивач також вказує на те, що розрахунки за спірним договором фінансового лізингу були такими, що не відповідають нормам закону, а отже вказаний договір не направлений на набуття реальних наслідків та є недійсним. Крім того, позивач вказує на те, що всупереч вимогам ЦК України щодо нотаріального посвідчення договору він є нотаріально не посвідченим, а отже є нікчемним в силу закону, а тому може бути визнаний судом недійсним.

Позиція відповідачів: перший відповідач вказує на те, що позивач невірно визначив природу спірного договору, а як наслідок застосував законодавство, яким не регулюється даний договір. Прямий лізинг та фінансовий лізинг відрізняються за своєю природою та нормативним регулюванням. Це окремі види лізингу, а не тотожні. Все наведене у позовній заяві стосується фінансового лізингу, проте, договір від 11 серпня 2017 року, укладений між відповідачами, є договором прямого лізингу, до якого не застосовується розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 22.01.2014 № 21. Крім того, перший відповідач зазначив, що порушення ведення касових операцій не тягне за собою недійсність договору, а тягне відповідальність у вигляді штрафних санкцій, а тому ніяк не впливає на дійсність договору прямого лізингу. Другий відповідач навів аналогічні підстави для відмови у позовних вимогах. Окрім того, другий відповідач вказав, що господарським судом в рамках розгляду іншої справи спірний договір був досліджений на відповідність чинному законодавству, встановлена його законність та виникнення права власності ТОВ «Фінанс Груп» на нерухоме майно, що є предметом договору прямого лізингу.

Питання:

Яким чином судовий спір пов'язаний із правом очікування?

Яка позиція (позивача ви відповідача), на Ваш погляд більш обґрунтована?

Як, на Ваш погляд, повинен бути вирішений спір?

Література:

Основна:

1. Майданик Р. А. Речове право : підручник. К.: Алерта, 2019. 1102 с.
2. Дністрянський С. Речові права. Прага, 1923. 204 с.
3. Cases, Materials and Text on National, Supernational and International Property Law / edit. by Sjef van Erp and Bram Akkermans. Oxford and Portland. Oregon: Hart Publishing, 2012. 2031 p.
4. The Oxford Handbook of Comparative Law. 2nd ed. / Edited by Mathias Reimann and Reinhard Zimmermann. Oxford : Oxford University Press, 2019. 1758 p.
5. Property Concise Edition / James E. Krier as Trustee of the James E. Krier Living Trust, Gregory S. Alexander, Michael H. Schill, and Lior Jacob Strahilevitz. New York: Wolters Kluwer, 2021. 219 p.

Додаткова:

1. Право нерухомості: крізь призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 344 с.
2. Правомірні очікування : зб. ст. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 250 с.
3. Нетипові об'єкти : зб. ст. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2022. 266 с.
4. Бровченко Т.І. Білоус Д.Є. Цифрова річ як новий об'єкт цивільних прав. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2024. № 1. С. 25–30.

5. Мічурін Є. О. Цифрова річ та цифрові блага як об'єкти цивільних прав. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право.* 2025. Том 1. № 88. С. 323-327.

6. Цибань А. До питання правового регулювання NFT-токенів як віртуальних благ. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право».* № 35 (2023). С. 133-137.

7. Булеца С. Б. Анатомічні матеріали людини як об'єкти цивільних прав. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право.* 2021. № 68. С. 46-51.

Семінарське заняття № 3

Право власності: загальні положення.

Навчальна мета заняття: визначення права власності, розгляд концепції права власності в історичному та порівняльно-правовому аспектах, зокрема, особливостей розуміння права власності у різних правових системах, вивчення способів набуття та припинення права власності за законодавством України.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Теорії правової природи права власності та їх втілення у законодавстві зарубіжних країн.
2. Поняття та зміст права власності. Критика розуміння права власності як тріади повноважень власника.
3. Здійснення права власності. Тягар утримання майна. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна.
4. Право приватної власності. Право державної власності. Право комунальної власності.
5. Підстави набуття та припинення права власності.

Методичні вказівки.

Під час відповіді на перше питання необхідно розкрити поняття і зміст права власності у країнах романо-германської правової сім'ї з огляду на розвиток концепції права власності, починаючи з римського права. На основі порівняльного аналізу визначень права власності у правових системах різних країн континентального права потрібно вивести загальне розуміння права власності, що характерне для романо-германської правової сім'ї. При цьому треба акцентувати на центральне місце права власності у системі речових прав. Потім слід звернути увагу на кардинально інше розуміння права власності у країнах англо-американського права. Для цього потрібно розглянути, що являє собою доктрина права власності як набору повноважень. З'ясувати, в чому полягають речово-правові титули (estates) та речові інтереси (future interests) як елементи складноструктурних моделей права власності.

Для відповіді на друге питання необхідно надати пояснення розуміння права власності як абсолютного права. Також варто пояснити, в чому полягає критика розуміння права власності як тріади повноважень. Слід розглянути право власності як найбільш повне панування особи над річчю, що не залежить від набору та кількості конкретних повноважень. Варто проаналізувати також схоластичне розуміння змісту права власності як набір повноважень володіння, користування та розпорядження. Також для повноти розгляду цього питання слід звернутись до огляду основних теорій права власності: теологічної, трудової, матеріалістичної, договірної, психологічної, природно-правової. Крім того, варто розкрити, в чому полягають принципи непорушності та пропорційності права власності.

Розглядаючи третє питання, слід розкрити поняття здійснення права власності як умови та порядок реалізації власником своїх правомочностей щодо належного йому майна. При цьому потрібно проаналізувати які межі здійснення права власності встановлені законом. Зокрема, в який спосіб визначаються законом межі здійснення права власності (вказівка на цільове використання майна, вказівка на способи реалізації права власності, встановлення дозвільного порядку набуття права власності на окремі види майна, встановлення переліку видів майна, яке не може належати власнику). Також варто розкрити, в чому полягає тягар утримання майна власником та ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна. Відповідь на вказане питання передбачає також розгляд поняття та видів обмежень права власності.

Для відповіді на четверте питання потрібно звернутись до класифікацій суб'єктів права власності. Слід визначити, що умовно право власності в залежності від суб'єктного складу можна поділити на право публічної та право приватної власності. Вказане обумовлює віднесення до публічної власності таких форм, як державна та комунальна власність, а до приватної – власність фізичних та юридичних осіб. Потім слід розкрити, що входить до поняття «право державної власності» та які органи від імені держави здійснюють право власності. Далі слід розкрити право комунальної власності як право територіальної громади, яке здійснюється через органи місцевого самоврядування. Також потрібно надати визначення поняття «право власності юридичних осіб публічного права».

Під час відповіді на п'яте питання слід пояснити класифікацію способів набуття права власності на первинні та похідні (зокрема, значення волі суб'єкта набуття для такої класифікації та наявності/відсутності правонаступництва). Важливо також розкрити розуміння принципу правомірності набуття права власності. Слід детально проаналізувати законодавчо встановлені первинні та похідні способи набуття права власності. Щодо набуття права власності за договором необхідно розкрити, в чому полягають абстрактна та каузальна модель набуття права власності, та визначити, яка модель застосована законодавцем у чинному Цивільному кодексі України. Також необхідно розмежувати особливості набуття права власності на рухомі речі та нерухомі. Для розкриття підстав припинення права власності варто врахувати, що всі ці підстави поділяють на ті, що залежать від волі власника (відчуження власником майна, відмова від права власності, знищення майна) та ті, що не залежать від волі власника. Під час розгляду підстав примусового припинення права власності, варто звернути увагу, що законодавством передбачено відкритий перелік таких підстав.

Практичні завдання.

1. Посадовець картинної галереї придбав на аукціоні разом з іншими творами картину Рубенса за 10 000 доларів, а пан Юнг на тому ж самому аукціоні придбав копію цієї ж самої картини, написану невідомим майстром, за 350 доларів. Але під час відправлення картин вони були переплутані: пану Юнгу було передано картину Рубенса, а до галереї було відправлено її копію. Упродовж 6 років жоден з покупців не помітив підміни: пан Юнг через те, що не розбирався у живописі, а співробітника галереї – оскільки упродовж цього часу куплені картини не були розпаковані та перебували на складі через бойові дії, які проходили у районі розташування картинної галереї. Після завершення бойових дій упаковки з картинами були відкриті та підміну було виявлено. До того ж, надіслана до галереї копія картини Рубенса виявилася у дуже пошкодженому стані.

Співробітники галереї, коли взнали, що придбаний ними оригінал перебуває у пана Юнга, вступили з ним у переписку, намагаючись схилити до видачі картини. Пан Юнг відмовився видавати оригінал Рубенса, вказавши, що галерея не є власником цієї картини, оскільки вона ніколи не передавалася галереї, а право власності на річ переходить у момент її передання набувачеві. Крім того, навіть якщо вважати передачу такою, що

відбулася, то він, пан Юнг, все одно став власником картини внаслідок набувальної давності. У процесі судового розгляду виявилось, що на наступний день після аукціону посадовець галереї, сплативши гроші, прибув з вантажниками та транспортом для того, щоб забрати картину, частину картин навіть познімали зі стін (розпродавалася приватна колекція). Але організатор аукціону, пан Маллер, запропонував посадовцю за невелику винагороду самостійно організувати упаковку та відправлення картин. Той погодився, за умови, що все повинно відбуватися під особистим наглядом Маллера, який це і пообіцяв влаштувати. Внаслідок цього картини були на певний проміжок часу повернені на свої місця на стінах. З чієї вини виникла плутанина упаковок, чому скриня, яка була призначена Юнгу, була відправлена до галереї, та навпаки – встановити не вдалося.

Чи набув пан Юнг право власності на оригінал картини Рубенса? Чи має право галерея витребувати оригінал картини у Юнга? Кому повинну бути передана копія картини?

2. Розгляньте такий казус та надайте відповіді на запитання.

Троє приятелів та одна собака пішли на прогулянку. Один з них (А.) побачив, що на другому березі річки лежить гаманець, та сповістив іншим своїм приятелям про це відкриття. Другий приятель (Б.), погукав собаку, який належав третьому приятелеві (В.), дав команду, щоб собака перейшов на другий берег річки, узяв гаманець та приніс їм. Це побачив інший хлопець, який також прогулювався зі своїм собакою неподалік. Хлопець нацькував свого собаку на собаку В., який ніс гаманець, та таким чином відібрав його.

Хто може вимагати знахідку – той, хто побачив гаманець, чи той, хто змусив собаку його принести, чи власник собаки, чи, нарешті, гаманець може собі залишити той, хто першим ним заволодів?

3. ТОВ «Бусел» уклало із Фермерським господарством «Софія» договір поставки комбайна. Сторони домовилися, що до моменту оплати комбайну він буде перебувати у ФГ «Софія» на підставі договору зберігання, який сторони і підписали. Комбайн було передано ФГ «Софія» як зберігачу. Коли ФГ «Софія» оплатило за договором поставки вартість комбайну ТОВ «Бусел» відмовилось підписати акт приймання-передачі комбайну, пославшись на те, що не може виконати договір поставки в частині того, що комбайн повинен бути переданий як новий, а під час зберігання ФГ «Софія» вже використовувало комбайн у господарській діяльності. За умовами договору поставки ФГ «Софія» стало власником комбайну з моменту оплати його вартості. ФГ «Софія» заявило, що воно не може використовувати цей комбайн як власник, оскільки без акту приймання-передачі комбайну не може зареєструвати своє право власності на цей комбайн. Так, відповідно до п. 2.2. «Правил державної реєстрації та обліку тракторів, самохідних шасі, самохідних сільськогосподарських, дорожньо-будівельних і меліоративних машин, сільськогосподарської техніки, інших механізмів» обов'язковим документом для реєстрації є акт приймання-передачі. Суд відмовив ФГ «Софія» у позові про зобов'язання ТОВ «Бусел» виконати договір в натурі та оформити належним чином та передати акт приймання-передачі с/г техніки.

У чому полягала у даному випадку зміна підстави володіння? Яким чином ФГ «Софія» може захистити свої права як покупця та власника?

Література:

Основна:

1. Майданик Р. А. Речове право : підручник. К.: Алерта, 2019. 1102 с.
2. Cases, Materials and Text on National, Supranational and International Property Law / edit. by Sjef van Erp and Bram Akkermans. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2012. 2031 p.

3. The Oxford Handbook of Comparative Law (2nd edn) / Edited by Mathias Reimann and Reinhard Zimmermann. Oxford : Oxford University Press, 2019. 1758 p.

4. Property Concise Edition / James E. Krier as Trustee of the James E. Krier Living Trust, Gregory S. Alexander, Michael H. Schill, and Lior Jacob Strahilevitz. New York: Wolters Kluwer, 2021. 219 p.

Додаткова:

1. Івершенко Л. Теорії власності. *Підприємство, господарство і право*. 2007. № 5. С. 3-5.

2. Блага І. Обмеження права власності (з історії проблеми). *Право України*. 2000. № 1. С. 121-124.

3. Бондарев Е. М. Власність і право власності. *Науковий вісник Дніпропетровського юрид. ін.-ту МВС України*. 2000. № 1. С. 155-160.

4. Братисюк М. Власність як чинник розвитку правової реальності. *Підприємство, господарство і право*. 2004. № 5. С. 3-7.

5. Дзера О. В. Розвиток права власності громадян в Україні. К., 1996.

6. Донченко О. П. Право власності як форма реалізації свободи. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту*. 2006. Вип. 365. С. 30-34.

7. Карнишова Є. М. До питання щодо класифікації підстав набуття права власності. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2006. Вип. 31. С. 286-289.

8. Мічурін Є.О. Обмеження майнових прав фізичних осіб (цивільно-правовий аспект): дис. ... док юрид. наук.: 12.00.03. К., 2009. 492 с.

9. Розгон О. В. Межі та обмеження права власності: дис. ... канд. юрид. наук. Х., 2005. 225 с.

Семінарське заняття № 4

Право спільної власності. Право довірчої власності. Захист права власності.

Навчальна мета заняття: визначення права спільної власності; розмежування права спільної сумісної власності та права спільної часткової власності; класифікація підстав виникнення права спільної власності; засвоєння основних способів припинення права спільної власності; визначення правової природи довірчої власності у праві України та у праві країн, що входять до правовпорядку common law; розуміння права довірчої забезпечувальної (фідуціарної) власності; вивчення основних способів захисту права власності.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Визначення права спільної власності. Підстави виникнення права спільної власності.

2. Право спільної сумісної власності та право спільної часткової власності. Правова природа частки. Переважне право купівлі частки.

3. Поділ та виділення майна учасника спільної власності. Припинення права спільної власності. Звернення стягнення на частку в майні, що є спільною частковою або спільною сумісною власністю.

4. Право довірчої власності: поняття та ознаки. Правове регулювання права довірчої власності в Україні та у праві інших країн.

5. Право довірчої забезпечувальної (фідуціарної) власності: виникнення, здійснення та припинення.

6. Основні способи захисту права власності: проблеми застосування у судовій практиці.

Методичні вказівки.

Розгляд першого питання необхідно розпочати з того, що право спільної власності виникає з договірних та недоговірних підстав. Найбільш розповсюдженою договірною підставою виникнення права спільної власності є договір про спільну діяльність. Нормативно встановленого чіткого закритого переліку підстав виникнення права спільної власності у чинному законодавстві немає. Тому слід розуміти, що множінність осіб при набутті права власності сама по собі може означати виникнення права спільної власності: набуття права власності у шлюбі, набуття права власності декількома спадкоємцями, створення речі спільно декількома особами, набуття права власності на одну річ за набувальною давністю декількома добросовісними набувачами тощо. Під час розгляду правової природи права спільної власності слід пам'ятати, що у праві спільної власності виділяють внутрішні та зовнішні відносини.

Для розгляду другого питання необхідно розмежувати, за яких підстав виникає спільна сумісна власність, а за яких – спільна часткова. Варто звернутись до розгляду права спільної сумісної власності подружжя як найбільш типового випадку виникнення права спільної власності. Розглядаючи правову природу частки слід розглянути підходи до розуміння частки як частки у праві власності на майно, у праві власності у самому майні та у частки у праві власності. Для цього варто пояснити висунуту римським юристом Квінтом Муцієм Сцеволою концепцію власності декількох осіб в ідеальних частках. Далі слід розкрити презумпцію рівності часток у праві спільної часткової власності, а також підхід законодавця до визначення розміру частки, якщо презумпція рівності часток не застосовується. Розгляд цього питання також передбачає визначення юридичної природи переважного права купівлі у праві спільної часткової власності як секундарного права співвласника, а також яким чином це переважне право здійснюється. При цьому треба не забути вказати на передбачений законодавством спосіб захисту у разі порушення переважного права купівлі одним із співвласників. Слід розглянути, яким чином впливає на частку поліпшення спільного майна одним із співвласників. Варто також згадати, на які правочини із часткою у праві спільної часткової власності переважне право купівлі не застосовується. Як особливий вид права спільної власності потрібно розглянути право власності співвласників багатоквартирного будинку, звернувшись до положень Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку».

З метою належного розкриття третього питання слід проаналізувати, що являють собою поділ та виділення майна учасника спільної власності. Припинення права спільної власності та визначити, коли право спільної власності припиняється. Також під час розгляду цього питання слід розглянути такий спосіб припинення права спільної власності як звернення стягнення на частку в майні, що є спільною частковою або спільною сумісною власністю: за яких умов він можливий та які його правові наслідки. Окремо слід приділити увагу припиненню права спільної власності на частку у нерухомому майні.

Для розкриття четвертого питання слід перш розглянути договір довірчого управління майном як підставу виникнення довірчої власності. Необхідно окреслити коло об'єктів, які можуть передаватися у довірче управління. Важливим для відповіді на це питання є також розкриття характеру правовідносин між довірчим засновником та довірчим власником. Необхідно також звернути увагу на підстави виникнення довірчої власності на підставі закону для: фонду фінансування будівництва; фонду операцій з нерухомістю; консолідованого іпотечного боргу. Для кращого розуміння правової природи права довірчої власності слід звернутись до правового регулювання довірчої власності (трасту) у країні англо-американського права. Для цього потрібно розкрити поняття трасту та його функції, а також зміст фідуціарних відносин. Також варто звернутись до розуміння титулів бенефіціара та довірчого власника на майно траст-фонду та пояснити, в чому полягає «розщеплене» право власності, що виникає внаслідок

встановлення трасту. Необхідно розкрити обов'язки довірчого власника та які позови (proprietary claims) може подавати бенефіціар до довірчого власника. Повнота відповіді на це питання також передбачає розуміння сутності траст-фонду, підстав виникнення та умов дійсності трасту, а також класифікації трастів в залежності від різних критеріїв.

Під час відповіді на п'яте питання треба також розкрити, в чому полягає довірча забезпечувальна (фідуціарна) власність, відмежувати її від застави як способу забезпечення зобов'язань. Для цього слід звернутись до походження довірчої забезпечувальної власності від римської фідуції. З метою порівняльного аналізу довірчої забезпечувальної власності варто звернутись до законодавчого регулювання фідуції у зарубіжних правопорядках, в яких таке право передбачене. Щоб розкрити право довірчої забезпечувальної власності в Україні, треба визначити об'єкт довірчої власності, підстави виникнення довірчої забезпечувальної власності, особливості користування об'єктом довірчої власності, правові наслідки порушення зобов'язання боржником, порядок звернення стягнення на об'єкт довірчої власності та припинення довірчої забезпечувальної власності.

Для відповіді на шосте питання необхідно проаналізувати неюрисдикційні (самозахист, превентивний захист) та юрисдикційні способи захисту права власності (віндикаційний позов, негативний позов, позов про визнання права власності тощо). Під час розгляду віндикаційного позову потрібно розмежувати віндикацію як спосіб захисту від конфіскації та реституції. Слід також розглянути особливості віндикації грошей та цінних паперів. Варто звернути увагу на обмеження віндикації від добросовісного набувача та віндикаційний імунітет (неможливість віндикації майна, проданого в порядку виконання рішення суду). При розгляді негативного позову як способу захисту права власності слід розглянути підстави його застосування, зміст позовних вимог. Слід акцентувати увагу, що негативний позов може бути застосований лише у разі порушень, що не пов'язані із втратою володіння річчю. Також має сенс розглянути позов про виселення та позов про зняття арешту з майна як окремі види негативного позову. Потім слід окреслити випадки застосування позову про визнання права власності, наголосити на тому, що вимога про визнання може застосовуватись як самостійно, так і разом із вимогою про віндикацію. Для повноти розкриття питання варто також розглянути такі способи захисту права власності як визнання незаконним правового акта, що порушує право власності та відшкодування шкоди, завданої власникові.

Практичні завдання.

1. Аронов придбав під час перебування у шлюбі квартиру. У договорі купівлі-продажу саме Аронова було вказано як покупця. Під час купівлі не було оформлено згоду дружини на купівлю квартири. Після розлучення було подано позов про поділ спільного майна подружжя. Колишня дружина наполягала, що поділу підлягає і спільна квартира як придбана під час шлюбу. Аронов заперечував, вказуючи, що квартиру придбано за його особисті кошти, які він позичив у батьків. На підтвердження цього він надав договір позики, в якому було зазначено, що кошти надаються Аронову для придбання квартири. У договорі не було вказано дату його укладення. Втім під час фізико-технічної експертизи було встановлено, що договір було укладено вже після купівлі квартири. На це Аронов зазначив, що насправді грошові кошти у позику йому було надано до купівлі квартири, але письмовий договір із батьком він підписав пізніше, оскільки батько наполіг на укладенні договору у письмовій формі, в якому б були вказані строк та умови повернення позики. Колишня дружина стверджувала, що цей договір позики є фіктивним, оскільки не може розповсюджуватися на відносини, що виникли до його укладення. На це Аронов відповів, що договір позики є реальним договором та виникає з моменту передання грошових коштів.

Оцініть доводи сторін. Чи входить придбана квартира до спільного сумісного

майна подружжя? Чи треба визнати договір купівлі-продажу недійсним?

2. Фізична особа-підприємець Каплін взяв кредит у банку на купівлю квартири у будинку, що будується. Майнові права на вказану квартиру було передано в іпотеку банку, що було оформлено відповідним договором між ФОП Капліним та банком. Коли будинок було збудовано квартиру було продано Курбанову. ФОП Каплін кредит банку не повернув, а згодом було порушено справу про банкрутство ФОП Капліна, внаслідок чого рішенням господарського суду ФОП Каплін було визнано банкрутом. Внаслідок цього майно ФОП Каплін було продано на виконання рішення суду, зокрема, вказану квартиру.

Квартиру придбала Червоненко. Банк в порядку звернення стягнення на предмет іпотеки подав до Червоненко позов про витребування квартири.

Чи є Червоненко добросовісним набувачем? Чи має позов банку бути задоволеним? Аргументуйте свою позицію.

3. Власник квартири у багатоквартирному будинку Власенко влаштував у несучій стіні своєї квартири отвір для встановлення вікна. Об'єднання співвласників цього багатоквартирного будинку «4ДЖІ» звернулось до власника із позовом про зобов'язання вчинити певні дії (відновити становище, яке існувала до реконструкції квартири). Хоча відповідачем зареєстровано повідомлення про початок виконання будівельних робіт, проте його реєстрація була скасованою за скаргами ОСББ «4ДЖІ» і за такими самими скаргами відповідача було притягнуто до адміністративної відповідальності.

Позивач, ОСББ «4ДЖІ», зазначав, що реконструкція здійснена без згоди співвласників квартир будинку, із втручанням у несучу стіну будинку, що є спільною сумісною власністю членів ОСББ.

Ураховуючи викладене, позивач просив суд зобов'язати Власенка за власний рахунок відновити становище, яке існувала до реконструкції квартири, а саме: привести зовнішню стіну житлового будинку на 13-му поверсі по просп. Аерокочмічний, 21, у попередній стан шляхом закладення цеглою отвору зовнішньої несучої стіни житлового будинку.

Чи порушено діями Власенка право спільної сумісної власності співвласників квартир будинку? Чи має бути задоволений позов? На яких підставах?

Література:

Основна:

1. Майданик Р. А. Речове право : підручник. К.: Алерта, 2019. 1102 с.
2. Cases, Materials and Text on National, Supernational and International Property Law / edit. by Sjef van Erp and Bram Akkermans. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2012. 2031 p.
3. The Oxford Handbook of Comparative Law. 2nd ed. / Edited by Mathias Reimann and Reinhard Zimmermann. Oxford : Oxford University Press, 2019. 1758 p.
4. Property Concise Edition / James E. Krier as Trustee of the James E. Krier Living Trust, Gregory S. Alexander, Michael H. Schill, and Lior Jacob Strahilevitz. New York: Wolters Kluwer, 2021. 219 p.

Додаткова:

1. Буяджи Г. В. Траст: історія, сучасність, перспективи : монографія. Київ : Алерта, 2018. 552 с.
2. Гужва А. М. Договір про встановлення довірчої власності: нові можливості для кредиторів. *Юрист і Закон*. № 28. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA013993
3. Некіт К. Г. Поняття довірчої власності (трасту) у законодавстві європейських країн та модельних правилах європейського приватного права. *Молодий вчений*. 2015. № 2 (17). С. 822-825

4. Мічурін Є. О. Проблема виділу та поділу майна подружжя в контексті цивільного та сімейного законодавства. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. Випуск 20. 2015. С. 114-117.
5. Траст і трастоподібні конструкції: глобалізація та перспективи. *Матвеевські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф.* Київ, 6 лист. 2020 р. / Р. А. Майданик, О. М. Залізко, В. В. Цюра та ін.; відп. Ред. Р. А. Майданик, Київ: Алерта, 2021. 268 с.
6. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду : коментарі науковців / О. П. Печений, І. В. Спасибо-Фатєєва та ін., за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с.
7. Право власності: способи захисту крізь призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2023. 616 с.
8. Право нерухомості: крізь призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 344 с.
9. Рябчинська А. Концепції «бенефіціарної власності» в англо-американському праві та «економічної власності». *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 2. С. 46-54.

Семінарське заняття № 5

Володіння. Захист добросовісного набувача.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про правову природу володіння; засвоєння основних теорій володіння та його захисту; вивчення актуальної судової практики із захисту володіння та захисту добросовісного набувача.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття володіння у римському приватному праві. Посесорний захист володіння.
2. Основні теорії володіння у цивільному праві. Їх критичний аналіз та втілення у законодавстві.
3. Концепція володіння у Цивільному кодексі України. Види володіння. Право володіння чужим майном. Виникнення і припинення права володіння.
4. Захист володіння за правом України. Посесорний та петиторний захист. Добросовісне володіння за правом України та захист добросовісного набувача.

Методичні вказівки.

Під час розгляду першого питання слід розібрати генезу концепції володіння у праві через звернення до римського приватного права. Для цього слід розібрати, в яких випадках захист володіння допускався без звернення до питання про наявність суб'єктивного права. Важливим буде відповісти на питання, чому римське право надавало захист внаслідок порушення самого факту володіння, не вдаючись до з'ясування правової підстави (титулу) володіння. Варто розібрати засоби посесорного захисту володіння у римському праві, а саме: інтердикти для повернення втраченого володіння (рекуператорні) та інтердикти, спрямовані на утримання існуючого володіння. Для повноти відповіді на питання про захист володіння у римському праві потрібно також розібрати специфіку захисту добросовісного набувача через застосування Публіціанівського позову (*actio Publiciana*): формулу цього позову, умови та підстави його застосування. Для кращого з'ясування характеру захисту володіння у римському праві варто пояснити значення максими «*In pari causa melior est conditio possidentis*» - «За рівних умов становище володіючого є кращим». Треба також пояснити, що розуміли у

римському праві під такими елементами володіння, як «corpus» (фактичне панування над річчю) та «animus» (намір володіти), та в чому полягає відокремлення володіння, що підлягало захисту, (posessio) від простого тримання (detentio)

Для відповіді на друге питання слід перш за все звернутись до праці німецького правознавця Фрідріха Карла фон Савінї «Право володіння». Акцентувати увагу слід на тому, що за теорією, запропонованою Ф. К. фон Савінї захист володіння лише ситуацією делікта. Слід пояснити, яким чином правознавець обґрунтовує, що посесорний захист зводився до захисту особистості. Далі слід розібрати теорію захисту володіння, запропоновану Рудольфом фон Ієрингом, викладену в його праці «Підстави захисту володіння». Необхідно пояснити, що Р. Ієринг розумів під тим, що володіння захищається як фактичний прояв, як примара власності. Необхідно також звернутись до розбору поглядів на природу володіння послідовників цих теорій, зокрема, Г. Пухти, Б. Віндшайда, Г. Дернбурга, а також В. Брунса, який запропонував абсолютну теорію володіння, спираючись на значення вольового елементу володіння. Застосовувши теоретичні знання слід пояснити, в чому полягає розуміння володіння як факту та як права. На завершення розбору цього питання треба з'ясувати, яким чином вказані теорії вплинули на втілення інституту володіння у сучасних європейських кодексах приватного права (Загальному цивільному кодексі Австрії, Німецькому цивільному уложенні, Цивільному кодексі Франції тощо).

Відповідь на третє питання слід розпочати із розмежування розуміння володіння в українському цивільному праві як правомочності власника та як окремого правового інституту. Слід вказати, що у чинному ЦК України інститут володіння розуміється у двох значеннях: як фактичний стан, який підлягає захисту як такий, та як право на чуже майно. Відповідно, для правильного розуміння володіння як права потрібно з'ясувати, що являє собою правова підстава володіння (титул), а потім пояснити класифікацію видів володіння на титульне та безтитульне. Щодо титульного володіння варто розібрати окремо володіння власника та володіння від чужого імені. Важливим також буде розкриття презумпції правомірності фактичного володіння, встановленої у чинному ЦК України. Для пояснення поділу видів володіння на добросовісне та недобросовісне необхідно вказати, що розуміють під фігурою добросовісного набувача у цивільному праві.

Питання про захист володіння слід розкривати через пояснення, в чому полягає посесорний захист та петиторний. Для цього слід вказати, що посесорний захист володіння не передбачає доведення титулу володіння, а допускає лише підтвердження самого факту порушення володіння. Варто звернути увагу, що чинним ЦК України надано перевагу петиторному захисту над посесорним. Потім слід вказати, які позови на захист володіння, які є можливими за цивільним законодавством України. Окремо слід звернути увагу на захист добросовісного володіння. Для цього слід розмежувати захист добросовісного набувача від власник (обмеження віндикації) та повернення втраченого володіння на користь добросовісного набувача, який володіє за давністю. Щоб пояснити обмеження віндикації, слід звернутись до розкриття значення вольового моменту під час втрати володіння власником. Розкриваючи петиторний захист добросовісного володільця, необхідно розібрати якого набувача можна вважати володільцем за давністю. З цією метою слід роз'яснити реквізити (умови) набувальної давності: добросовісність, відкритість та безперервність володіння. Для аналізу умови про добросовісність набуття володіння варто звернутись до актуальної судової практики. Треба також виокремити випадки, коли набувач до набуття права власності має право на захист володіння та який позов для цього застосовується. Для повного розкриття питання про захист добросовісного набувача, слід також розібрати, яким чином здійснюються розрахунки власника із добросовісним володільцем, якщо позов буде задоволено на користь власника (питання про витрати добросовісного володільця, отримані доходи та зроблені поліпшення майна).

Практичні завдання.

1. Коваленко заочним рішенням суду було визнано спадкоємцем квартири. Згодом Коваленко продав вказану квартиру Буйнову. Після цього продажу заочне рішення про визнання спадкоємцем квартири Коваленко було скасоване за позовом Федощенко, який і був визнаний законним спадкоємцем квартири. Федощенко подає позов до Буйнова про витребування спірної квартири.

Чи можна скасування рішення, за яким Коваленко був визнаний спадкоємцем, вважати вибуттям квартири поза волею власника? Чи можна вважати Буйнова добросовісним набувачем? Чи повинен бути задоволений позов?

2. Владава видала довіреність Бодрову, якою уповноважила його на продаж своєї квартири. Згодом Бодров за вищою ціною продав квартиру своїй дружині Бодровій, а потім уклав з нею договір про поділ спільного сумісного майна, після чого продана квартира стала особистою приватною власністю Бодрової. Потім Бодрова продала вказану квартиру Куриленко.

Владава подала позов до Куриленко про витребування квартири із чужого незаконного володіння, посилаючись на те, що Бодров під час продажу квартири порушив ч. 3 статті 238 ЦК України, за якою представник не може вчиняти правочин від імені особи, яку він представляє, у своїх інтересах або в інтересах іншої особи, представником якої він одночасно є, за винятком комерційного представництва, а також щодо інших осіб, встановлених законом.

Чи можна вважати Куриленко добросовісним набувачем? Чи можна вважати Владаву власником, що втратив квартиру поза своєю волею? Як треба вирішити спір?

3. Власенко та Андрощук придбали автомобіль. При цьому Власенко знав, що автомобіль перебував у розшуку на момент продажу, а Андрощук про це навіть не підозрював і не міг знати. Під час здійснення купівлі-продажу автомобіля відомостей у реєстрах про розшук цього автомобіля не було. З моменту продажу автомобіля пройшло 6 років.

Чи можуть Власенко та Андрощук набути право власності на автомобіль за набувальною давністю?

4. ФОП Рогоза уклав із Харківською міською радою договір оренди будинку. Згодом на сесії Харківської міської ради було ухвалено рішення «Про відчуження об'єктів комунальної власності територіальної громади м. Харкова», в якому серед об'єктів про відчуження було вказано і цей будинок. ФОП Рогоза, користуючись своїм переважним правом купівлі як орендар, уклав із територіальною громадою м. Харкова в особі Харківської міської ради договір купівлі-продажу цього будинку. Отже, будинок ФОП Рогоза було придбано внаслідок приватизації комунального майна шляхом викупу.

Потім ФОП Рогоза вже як власник продав вказаний будинок Капралову, уклавши з ним договір купівлі-продажу.

Новобаварська окружна прокуратура міста Харкова Харківської області в інтересах територіальної громади м. Харкова подала до Капралова, ФОП Рогоза та Харківської міської ради позов про витребування будинку з чужого незаконного володіння та визнання договорів купівлі-продажу будинку недійсними, скасування рішення Харківської міської ради. Позивач посилався на порушення Харківською міською радою під час продажу вимог Закону «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)», за положеннями статті 11 якого викуп застосовується щодо об'єктів малої приватизації, які не продано на аукціоні, за конкурсом, а також у разі, якщо право покупця на викуп об'єкта передбачено законодавчими актами. Оскільки спірний будинок не продавався на аукціоні, за конкурсом тощо, то будинок було продано незаконно.

Чи є Капралов добросовісним набувачем? Чи можна вважати, що будинок через порушення законодавства про приватизацію вибув поза волею власника?

5. Відповідно до технічного паспорту Казанчуку належить автомобіль марки Daewoo Lanos. 5 травня 2022 року він передав Березненко для ремонтних робіт вищезазначений автомобіль та здійснив авансовий платіж в розмірі 20 тисяч грн, що підтверджується відповідними банківськими платіжними дорученнями. Однак жодного договору сторони не підписували.

Згодом Казанчуку стало відомо, що Березненко не здійснює підприємницьку діяльність з ремонту транспортних засобів, не зареєстрований як підприємець, тобто, в протиправний спосіб заволодів належним йому автомобілем та більше 9 місяців стверджує, що ремонтує його, а відмовляється повертати. У зв'язку з протиправними діями Казанчук він звертався до органів поліції та його заяви було розглянуто згідно із Законом України «Про звернення громадян», відомостей до ЄРДР внесено не було у зв'язку із відсутністю ознак, які б свідчили про наявність кримінального правопорушення з боку відповідача.

Внаслідок цього Казанчук звернувся до суду із позовом про витребування свого автомобіля Daewoo Lanos.

Чи має бути задоволений такий позов? Якщо так, то на яких підставах?

Література:

Основна:

1. Майданик Р. А. Речове право : підручник. К.: Алерта, 2019. 1102 с.
2. Савіньї Фрідріх Карл фон, Право володіння : пер. з нім. мови. Київ: Юрид. видав-во «Право України», 2021. 512 с. (Скарбниця світової правничої думки).

Додаткова:

1. Харченко Г. Інститут володіння у цивільному праві України. *Підприємництво, господарство і право*. № 10. 2019. С. 38-43.
2. Гейнц Р. М. Порівняльно-правова характеристика інституту володіння за законодавством України та Німеччини. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Вип. 37. 2015. С. 40-51.
3. Погрібний С. О. Порівняльно-правовий аналіз інституту володіння у континентальній, англосаксонській та східноєвропейській системах права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ: Нац. ун-т ім. Т.Шевченка, 2001. 16 с.
4. Беешу С. Правова природа володіння. *Право України*. 2019. № 2. С. 196-206.
5. Івашова І.П. Володіння як підстава виникнення права користування житлом. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. № 2 (11). 2014. С. 42-45.
6. Гужва А. М. Інтерес як умова посесорного захисту (на прикладі інтердикту «quod vi aut clam»). *Римське приватне право: здобутки європейські та глобальні* : матер. міжн. колокви. (м. Одеса, 27 жовтня 2018 р.) / за заг. ред. д. ю. н., проф. Є. О. Харитоновна. Одеса : Фенікс, 2018. – С. 20-24.
7. Гужва А.М. «Interdictum unde vi armata» як спосіб захисту володіння захопленого внаслідок збройної агресії та проблема відсутності посесорного захисту за правом України. *Римське право і сучасність: Реалізація і захист речових прав в умовах воєнного стану*: Всеукраїнська конференція, 25 травня 2024 р. С. 75-79.

Семінарське заняття № 6

Речові (предіальні) сервітути.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про речові (предіальні) сервітути; засвоєння правової природи сервітутів; вивчення докринальної класифікації речових сервітутів; ознайомлення з актуальною судовою практикою у сфері

встановлення та захисту речових сервітутів.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Правова природа сервітуту та історія розвитку правового регулювання сервітутів.
2. Поняття речового сервітуту. Класифікація речових сервітутів. Правове регулювання сервітутів у праві зарубіжних країн.
3. Земельні сервітути у праві України, їх визначення та ознаки. Класифікації речових сервітутів.
4. Підстави встановлення сервітутів за правом України: договір, заповідальний відказ, судові рішення. Захист сервітутів. Підстави припинення сервітутів.

Методичні вказівки.

Розгляд першого питання слід почати з того, що сервітут є «класичним», одним з найдавніших речових прав. Поява сервітуту нерозривно пов'язана із розвитком правовідносин приватної власності у Стародавньому Римі. Слід звернути увагу на перші в історії сервітути, що вже були врегульовані Законами XII Таблиць. Варто зробити огляд видів сервітутів у класичному римському праві, яке передбачало вирішення господарських завдань землевласників майже у всіх сферах життєдіяльності (від сільського господарства до містобудування). З цією метою потрібно звернути увагу на класифікацію сервітутів на сільські та міські в залежності від об'єкту встановлення, яка була рецегована сучасними правопорядками. Важливим для розуміння сучасної класифікації сервітутів буде також звернення до поділу сервітутів на позитивні та негативні (зокрема, міські сервітути світла та вигляду). Необхідно з'ясувати правову природу сервітуту як права на чужу річ через пояснення римських правил: «Nemini res sua servit» - «Нікому на може служити власна річ», «Servitus in faciendo consistere nequit» - «Сервітут не може полягати в активних діях» тощо. Також для відповіді на це питання слід розглянути підстави встановлення сервітутів у римському праві, умови їх здійснення, підстави припинення та способи їх захисту.

Під час відповіді на друге питання необхідно з'ясувати, в чому полягає доктринальний поділ сервітутів на речові та особисті. Для кращого засвоєння рекомендується сформулювати визначення речового сервітуту та окреслити його ознаки. Потім слід навести основні класифікації речових сервітутів за різними критеріями: строкові та безстрокові, оплатні та безоплатні, земельні та ті, що встановлюються щодо будівель, споруд та приміщень, позитивні та негативні тощо. З метою порівняльно-правового аналізу слід зіставити норми щодо речових сервітутів у Німецькому цивільному уложенні, Французькому цивільному кодексі, Загальному цивільному кодексі Австрії, Цивільному кодексі Італії. Рекомендується проаналізувати, в яких законодавствах передбачено «міські» сервітути та яким чином врегульовано. Також варто окремо звернути увагу на рецепцію речових сервітутів у праві Англії, зокрема, негативних сервітутів, що стосуються нерухомого майна (negative easements). Поряд з цим слід звернути увагу на встановлення особливих речових прав через укладення обмежувальних угод (restrictive covenants). У цьому відношенні варто розібрати окремо таку властивість речових сервітутів, як «право слідування», яка властива їм як речовим правам.

З метою розбору третього питання слід окреслити спочатку коло нормативних актів в Україні, які регулюють земельні сервітути. Для цього потрібно звернутись до відповідних положень Цивільного кодексу України, Земельного кодексу, Лісового кодексу, Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень». Варто розібрати, яке розуміння речового сервітуту втілено у законодавстві України, назвати ознаки речових сервітутів. Потрібно акцентувати увагу на неможливості відсудження сервітуту окремо від нерухомості, щодо якої він встановлений. Також необхідно мати на увазі, що встановлення речового сервітуту не позбавляє власника

служуючої нерухомості володіти, користуватися на розпоряджатися майном, яке обтяжено сервітутом. Треба також навести класифікації речових сервітутів у праві України за їхнім функціональним призначенням та іншими критеріями. Слід також визначити місце речових сервітутів у системі речових прав у праві України, розкрити зміст речового сервітуту.

Відповідаючи на четверте питання, слід охарактеризувати такі підстави встановлення сервітутів, як договір, заповідальний відказ та судові рішення. Важливим для питання про встановлення сервітуту є визначення, що є пануючою, а що – слугуючою нерухомістю (земельною ділянкою чи будівлею, приміщенням). Аналізуючи договір як підставу встановлення речового сервітуту необхідно вказати на істотні умови такого договору, обсяг прав та обов'язків сервітуарія та власника, значення державної реєстрації як необхідної умови встановлення сервітуту. Також треба окреслити коло звичайних умов договору про встановлення сервітуту (строковість чи безстроковість, оплатність чи безоплатність, опис об'єкта, щодо якого встановлюється сервітут, зміст речового сервітуту). Варто звернути увагу, що судові рішення як підстава встановлення сервітуту є можливою лише у тому випадку, коли сторони не досягли домовленості щодо встановлення сервітуту та його умов. Треба акцентувати увагу на те, що судові рішення на користь позивача за позовом про встановлення сервітуту є можливим лише тоді, коли суду надано відповідні докази спроби встановити сервітут шляхом укладення договору, а також докази того, що потреба позивача, який вимагає встановити сервітут, не може бути задоволена в інший спосіб. Для розкриття цього питання рекомендується зробити огляд судової практики щодо сервітутів. Відповідь на питання також передбачає характеристику підстав припинення речового сервітуту та способів захисту у разі порушення, що допущені суб'єктами сервітутних правовідносин.

Практичні завдання.

1. Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень 2 судових рішення, що стосуються спорів про встановлення сервітутів, та проаналізуйте їх. Бажано, щоб одне рішення було про відмову у позовних вимогах, а інше – про задоволення позову.

2. Є дві будівлі, що розташовані поряд і належать різним власникам. Одній будівлі належить топочна, що забезпечує опалення на обидві будівлі, а до іншої будівлі відноситься трансформаторна підстанція, що розподіляє електроенергію на обидві будівлі. Власники обох будівель не перешкоджають один одному користуватися топочною та трансформаторною підстанцією. Але вони бажають, щоб у разі продажу їхніх будівель нові власники також надавали можливість один одному користуватись топочною та трансформаторною підстанцією. Які договори вони повинні укласти? Чи підлягають права, які вони бажають встановити, державній реєстрації? Що буде складати зміст цих договорів?

3. У вашому будинку є власник окремого офісного приміщення. Він бажає прокласти у своє приміщення інтернет, а для цього йому необхідно провести кабель через ті приміщення, які належать Вам. Вам пропонують укласти договір про встановлення речового сервітуту. Складіть проект такого договору.

Література:

Основна:

1. Майданик Р. А. Речове право : підручник. К.: Алерта, 2019. 1102 с.
2. Нагнибіда В. І. Речові права на чуже майно: досвід правового регулювання зарубіжних країн: монографія. К.: Науково-дослідний інститут приватного права та підприємництва АПрН України, 2009. 182 с.
3. Цюра В. В. Речові права на чуже майно. К. : КНТ, 2006. 136 с.

Додаткова:

1. Кулинич П. Право земельного сервіту: поняття, види та порядок реалізації. *Юрид. журнал*. 2003. № 10 (16). С. 64-68.
2. Нагнибіда В. І. Теоретико-правові аспекти на чужі речі. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. Вип. 3: 3б. наук. пр. К.: Ін-т держави і права НАН України, 2006. С. 266-275.
3. Старостенко Д. Договір про встановлення земельного сервіту: правові ознаки та істотні умови. *Юридична Україна*. № 2. 2015. С. 39-49.
4. Сосніна Г. В. Особисті і земельні сервітути за законодавством України. *Часопис цивілістики*. 2016. Вип. 20. С. 95-99.
5. Гейнц Р. М. Порівняльно-правова характеристика сервітутів за законодавством України та Франції. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2017. №43. С.85-98.
6. Чорна Ж. Л. До питання про об'єкти сервіту. *Університетські наукові записки*. 2019. № 69-70. С. 81-92.
7. Цитульський В. І. Форма договору про встановлення сервіту за цивільним законодавством України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства*. 2023. № 61. С. 2.10-2.17.
8. Ковалик Г. І. Сервітути у римському праві та їх рецепція у праві України : дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.01. Львів : Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2016. 237 с.
9. Webster W., Weatherley R. Restrictions on the Use of Land. London : Wildy, Simmonds & Hill Publishing, 2016. P. 572.

Семінарське заняття № 7

Узуфрукт. Особисті сервітути.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про особисті сервітути у праві України та зарубіжних країн, засвоєння поняття узуфрукту та розуміння тенденцій впровадження узуфрукту у національне законодавство.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття та правова природа узуфрукту. Походження узуфрукту у римському праві.
2. Поняття узуфрукту у цивільному праві зарубіжних країн. Визначення узуфрукту у системі речових прав. Об'єкт узуфрукту. Зміст узуфрукту.
3. Узуфрукт у проєкті Цивільного кодексу України від 22.01.2026 р.
4. Особисті сервітути за цивільним правом України, їх відмежування від речових сервітутів. Право проживання осіб у приміщенні на правах членів сім'ї власника як окремий вид особистого сервіту.
5. Способи встановлення сервіту. Договір про встановлення сервіту: його істотні умови та особливості.

Методичні вказівки.

Відповідь на перше питання передбачає звернення до римського права класичного періоду, де було сформовано поняття узуфрукту. Варто прослідкувати позодження узуфрукту у римському праві із шлюбно-сімейних відносин. Одразу слід акцентувати увагу на тому, що узуфрукт є найбільш повним за посягом правом на чуже майно. Для цього необхідно розмежувати склад правомочностей власника та узуфруктуарія, вказавши, що власнику належало лише голе право власності – «*nuda proprietas*», яке

передбачало лише можливість розпорядження речами, що перебували в режимі узуфрукту. Втім треба мати на увазі, що право на плоди від речі, переданої в узуфрукт, мали як узуфруктуарій (право збору плодів - *fructus percepti*), так і власник (право власності на плоди - *fructus separati*). Через мету узуфрукту слід розкрити, чому римський узуфрукт був запроваджений як безоплатне та довічне право, яке встановлювалось на користь родичів та близьких осіб, а тому підставою встановлення узуфрукту був, як парвило, заповідальний відказ (легат). Для розуміння обсягу повноважень узуфруктуарія треба окреслити коло його обов'язків щодо утримання речі, її збереження та відновлення. Узуфрукт у римському праві треба відмежувати від інших особистих сервітутів, таких як *usus* (право користування без права отримувати плоди з метою доходу) та речові права осіб на конкретні об'єкти – *habitatio* (право проживання в чужому будинку чи його частині) та *operae servorum vel animalium* (право користування працею чужих рабів та тварин).

Відповідаючи на друге питання потрібно вказати, що давньоримська юридична конструкція узуфрукту в її класичному варіанті була реципована майже всіма правопорядками, що відносяться до континентальної системи права. Римське поняття узуфрукту як права користування плодами та доходами від чужої речі без будь-яких обмежень за умови збереження субстанції речі було сприйнято у законодавствах країн Європи (Австрії, Німеччини, Франції, Італії тощо). Слід звернути увагу, що перелік об'єктів у сучасному праві порівняно з римським правом розширено (до яких, зокрема, відносять підприємство, майнові права, програмне забезпечення, цінні папери, споживні речі тощо). Також розширено коло суб'єктів, на користь яких може встановлюватися узуфрукт, якими можуть бути, зокрема, юридичні особи. Варто також вказати на особливості правового регулювання узуфрукту в законодавствах окремих країн. Так, у Німеччині здійснення узуфрукту (прав та обов'язків узуфруктуарія) регулюється зобов'язальним правом, що свідчить про перетинання речових та зобов'язальних прав у конструкції узуфрукту. За законодавством Австрії узуфруктуарій має право на повний як звичайний, так і надзвичайний дохід; тому йому належить й отриманий за умови дотримання закону про гірничі підприємства чистий дохід від частки у гірничому підприємстві та деревина, отримана відповідно до законодавства про ліс. За Цивільним кодексом Франції Узуфруктуарій може користуватися будь-якими плодами та доходами від речі, у тому числі платою за найм будинків, процентами, які підлягають витребуванню, рентними платежами, які підлягають погашенню. За правом Італії узуфрукт може встановлюватися в силу закону (наприклад, законний узуфрукт батьків – ст. 324 ЦК Італії), договором (на оплатній основі або безоплатно), заповітом (через заповідальний відказ), набувальною давністю.

Відповідаючи на третє питання, слід звернутись до галиви 32 розділу III книги III проекту Цивільного кодексу України від 22.01.2026 р. (далі – Проект). Слід розглянути поняття узуфрукту, що подано у Проекті, підстави встановлення узуфрукту (договір, закон, заповіт), об'єкти, щодо яких встановлюється узуфрукт тощо. Окремо варто розібрати узуфрукт державного та комунального майна, який запроваджено для заміни таких речових прав, як господарське відання та оперативне управління. Потрібно звернути увагу на встановлення у Проекті презумпції безоплатності узуфрукту. Також слід розкрити, що являє собою соціальний узуфрукт як окремий вид узуфрукту. Далі потрібно розібрати, що являють собою обтяження і витрати з узуфрукта, права кредиторів, права та обов'язки узуфруктуарія, права та обов'язки власника та підстави припинення узуфрукту, передбачені Проектом.

Розбираючи третє питання необхідно визначити, що являють собою сервітути за цивільним правом України. Для цього слід відповісти, за якою ознакою особисті сервітути відмежовано від речових. Далі слід окреслити коло об'єктів, на які може встановлюватися особистий сервітут, підстави встановлення та припинення особистого сервіту, зміст

особистого сервіту. Окремо варто зупинитись на проблемі неможливості встановлення особистих сервіту на рухомі речі. Як особливий вид особистого сервіту слід розібрати право, встановлене ст. 405 ЦК України, на підставі якого члени сім'ї власника житла, які проживають разом з ним, мають право на користування цим житлом відповідно до закону. Слід акцентувати увагу на тому, що для появи цього особистого (житлового) сервіту не потрібна державна реєстрація речового права. Також необхідно зазначити, що до цього виду особистого сервіту не повинна застосовуватися презумпція оплатності здійснення сервіту. Для повноти відповіді на це питання слід окремо розібрати розповсюджену в Україні практику встановлення особистих сервіту щодо земельних ділянок, що оформлюється договором про встановлення особистого строкового сервіту.

Відповідаючи на четверте питання необхідно розібрати детально підстави встановлення особистих сервіту. По-перше, слід розібрати заповідальний відказ як підставу встановлення особистого сервіту. Для цього варто звернути увагу на норму статті 1238 ЦК України, відповідно до якої на спадкоємця, до якого переходить житловий будинок, квартира або інше рухоме або нерухоме майно, заповідач має право покласти обов'язок надати іншій особі право користування ними. Тому слід вказати, що право користування окремою річчю зі складу спадщини може бути об'єктом особистого сервіту, який встановлюється через заповідальний відказ. По-друге, слід розібрати договір як підставу встановлення особистого сервіту. Слід зауважити, що цей договір є непойменованим консенсуальним договором, який передбачає встановлення обмеженого речового права на нерухоме майно. Для характеристики договору як підстави встановлення особистого сервіту необхідно проаналізувати істотні умови такого договору, права та обов'язки власника та сервітуарія, момент набуття договором чинності тощо.

Практичне завдання.

1. Після вивчення теоретичного матеріалу надайте відповіді на такі питання.

А) Що являє собою узуфрукт? Яке його походження? Які завдання він виконує? Чим узуфрукт відрізняється від речового сервіту?

Чи доцільно, на Ваш погляд, запроваджувати узуфрукт у праві України? На заміну яким правам у проекті ЦК України від 22.01.2026 р. передбачено узуфрукт державного та комунального майна? Аргументуйте свою відповідь.

Підготуйте доповідь з презентацією про правове регулювання узуфрукту в законодавстві однієї із країн Європи.

Б) Які особисті сервіти передбачені цивільним правом України? Як вони встановлюються? Які недоліки правового регулювання особистих сервіту, на Ваш погляд, є у чинному законодавстві України?

Складіть проект договору про встановлення особистого строкового сервіту на земельну ділянку.

2. Проаналізуйте типовий договір про встановлення особистого земельного сервіту, що міститься у документі (після нормативів): https://zp.gov.ua/upload/editor/rish_52_ob.pdf

Чим право, яке встановлюється, через такий договір відрізняється від оренди? Що вказує у договорі, що право, яке встановлюється, є саме сервітом?

Чи доцільно було б розробляти такий договір?

Література:

Основна:

1. Майданик Р. А. Речове право : підручник. К.: Алерта, 2019. 1102 с.
2. Нагнибіда В. І. Речові права на чуже майно: досвід правового регулювання зарубіжних країн: монографія. К.: Науково-дослідний інститут приватного права та

підприємництва АПрН України. 2009. 182 с.

3. Гужва А.М. Узуфрукт: традиція європейського приватного права та перспективи рецепції цивільним правом України. *Оновлення Цивільного кодексу України: формування підходів* : колективна монографія / ред. проф. Довгерт А.С. і проф. Харитонova Є.О. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 271-297.

Додаткова:

1. Гейнц Р. М. Речові права за законодавством Франції. *Юридичний електронний науковий журнал. Запоріжжя*. 2017. № 6/2017. С. 89-92.

2. Нагнибіда В. І. Поняття та система прав користування чужими речами за законодавством Німеччини. *Університетські наукові записки. Хмельницький*. 2006. № 2 (18). С. 124-129.

3. Скларова Т.А. Узуфрукт комунального майна: правова природа та управлінські перспективи. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. Вип. 06. Ч. 1. С. 403-407.

4. Майданик Р. А., Майданик Н. І., Попова Н. Р. Європеїзація та рекодифікація. Узуфрукт. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2021. № 4. С. 40–50.

5. Паньківський В. Впровадження інституту узуфрукту в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2024. № 1 (37). С. 207-212.

6. Смітюх А. В. Щодо узуфрукту корпоративних прав (часток, акцій). *Право і суспільство*. 2020. № 3. С. 74-79.

7. Yiannopoulos A. N. Usufruct: General Principles. *Louisiana and Comparative Law, La. L. Rev. Louisiana*, 1967. Vol. 27. № 3. P. 370.

Семінарське заняття № 8

Суперфіцій та емфітевзис як речові права на чужу земельну ділянку.

Навчальна мета заняття: встановлення сутності обмежених речових прав на земельну ділянку емфітевзису та суперфіцію; засвоєння особливостей договорів про встановлення емфітевзису та суперфіцію.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Правова природа та походження емфітевзису у римському приватному праві. Зарубіжний досвід правового регулювання емфітевзису.

2. Емфітевзис за цивільним правом України. Особливості його правозастосування. Договір про встановлення емфітевзису: істотні умови, форма, зміст.

3. Правова природа та походження суперфіцію у римському праві. Зарубіжний досвід правового регулювання суперфіцію.

4. Суперфіцій за цивільним правом України. Особливості його правозастосування. Договір про встановлення суперфіцію: істотні умови, форма, зміст.

Методичні вказівки.

Розпочати відповідь на перше питання необхідно з пояснення історії оходження емфітевзису у римському праві із відносин оренди. Для цього потрібно звернути увагу на зобов'язальний характер оренди (найму публічних земель) у римському праві та неможливість посесорного захисту володіння орендаря. Тобто, походження емфітевзису у римському праві варто пов'язати із наданням орендарю посесорного захисту – самостійного, незалежного від власника, захисту володіння через преторські інтердики, а в подальшому – через спеціальний позов. Далі слід пояснити визначення емфітевзису у

римському праві як речового спадкового та відчужуваного права використання чужої земельної ділянки за умови сплати платежу (канону) власнику. Необхідно також вказати на можливість відчуження емфітевзису як окремого речового права з дотриманням переважного права купівлі власника земельної ділянки. Розкриваючи перше питання, слід також зазначити, що римський емфітевзис був рецепований сучасними правопорядками, звернути увагу на особливості правового регулювання емфітевзису у праві окремих країн (Франції, Італії, Нідерландів тощо): підстави встановлення емфітевзису, обсяг права та обов'язків емфітевти та власника земельної ділянки, підстави припинення емфітевзису, строк дії емфітевзису.

Відповідаючи на друге питання потрібно звернутись до відповідних положень Цивільного та Земельного кодексів України щодо правового регулювання емфітевзису. Необхідно пояснити сутність цього речового права через його відмежування від права оренди. Треба також вказати на особливий об'єкт емфітевзису – земельну ділянку сільськогосподарського призначення. Слід виділити ознаки емфітевзису як речового права (можливості його відчуження, переходу в порядку спадкування тощо). При цьому варто звернути увагу на особливості реалізації переважного права купівлі емфітевзису власником та наслідки недотримання цього права емфітевтою. Потім слід проаналізувати договір про встановлення емфітевзису: предмет договору, форму, істотні та звичайні умови (об'єкт емфітевзису – опис земельної ділянки із вказівкою на кадастровий номер, ціну за здійснення емфітевзису, порядок оплати, ризик випадкового пошкодження чи знищення земельної ділянки сільськогосподарського призначення, порядок дострокового розірвання договору тощо), права та обов'язки емфітевти та власника земельної ділянки. Також потрібно вказати на відмінність цього договору від договору оренди земельної ділянки.

Третє питання слід розпочати із поясненням походження суперфіцію як речового права у Стародавньому Римі із практики передання римськими магістратами муніципальних земельних ділянок банкірам. Розкриття появи суперфіцію як права на будівлю на чужій земельній ділянці слід через пояснення правила «*Superficies solo cedit*», за яким будівля, побудована на чужій землі також вважалася власністю власника землі. Далі необхідно розкрити відмежування суперфіцію як речового права від оренди через надання суперфіціарію можливості посесорного захисту за допомогою преторських інтердиктів. Далі слід проаналізувати суперфіцій, який був рецепований римського права сучасними правопорядками, у праві деяких зарубіжних країн (Німеччини, Швейцарії, Італії, Нідерландів). Зокрема, необхідно навести визначення суперфіцію, надане у цивільних кодексах зарубіжних країн, підстави та припинення встановлення суперфіцію, наслідки втрати суперфіціарієм свого права, способи захисту права суперфіціаря.

Для відповіді на четверте питання слід надати нормативне визначення суперфіцію у праві України. Також варто окреслити коло нормативних актів, якими регулюється суперфіцій в Україні. З метою розкриття юридичної природи суперфіцію як речового права необхідно вказати на такі ознаки цього права, як можливість відчуження та переходу у спадок, та особливий об'єкт суперфіцію – земельна ділянка для забудови. Варто звернути увагу, що чинне законодавство України передбачає дві підстави встановлення суперфіцію: договір та заповіт. Слід провести розмежування договорів про встановлення суперфіцію, ефектом якого є поява речового права, та договору оренди земельної ділянки під забудову. Також необхідно назвати предмет договору про встановлення суперфіцію, його форму, зміст, істотні та звичайні умови. Під час аналізу суперфіцію у праві України потрібно детально розкрити перелік прав та обов'язків власника та суперфіціаря. Відповідь на це питання передбачає також розбір наслідків припинення суперфіцію, особливо – юридичної долі будівлі, збудованої суперфіціарієм на земельній ділянці, причому варто назвати, які наслідки можуть бути у разі недосягнення згоди власника земельної ділянки та суперфіціаря щодо можливості

подальшого використання будівлі та у разі, коли знесення будівлі заборонено або недоцільно.

Практичне завдання.

1. Зробіть порівняльний аналіз права оренди та емфітевзису у вигляді порівняльної таблиці.
2. Складіть проект договору про встановлення емфітевзису (в інтересах власника земельної ділянки).
3. Підготуйте доповідь із презентацією про суперфіцій за правом однієї із європейських країн (на Ваш вибір).

Література:

Основна:

1. Майданик Р. А. Речове право : підручник. К.: Алерта, 2019. 1102 с.
2. Нагнибіда В. І. Речові права на чуже майно: досвід правового регулювання зарубіжних країн: монографія. К.: Науково-дослідний інститут приватного права та підприємництва АПрН України. 2009. 182 с.

Додаткова:

1. Гужва А. М. Договір емфітевзису: римське право і сучасні правові реалії. *Актуальні проблеми приватного права: договір як правова форма регулювання приватних відносин*: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 95-й річниці з дня народж. В. П. Маслова. Харків: Право, 2017. С.76-79.
2. Закорецька Л. Види прав на чужі речі: порівняльний аналіз за римським приватним правом та сучасним цивільним законодавством. *Право України*. 2007. № 8. С. 104-107.
3. Речове право: пріоритети та перспективи. *Матеріали Київських правових читань. Київ, 22 березня 2019 року* / Р. А. Майданик, Я. М. Романюк та ін., відп. ред. Р. А. Майданик. К: Алерта, 2019. 266 с.
4. Право нерухомості: крізь призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 344 с.
5. Гутьєва В. В. Емфітевзис у римському праві та його рецепція у праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Львів, 2003. 19 с.
6. Михайленко О. О. Підстави встановлення суперфіціального права. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2009. № 2. С. 110-114.
7. Савуляк Р. В. Суперфіцій у праві сучасної України, Австро-Угорщини та Стародавнього Риму: порівняльний аналіз. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. Вип. № 4. С. 125-133.
8. Городна С. В. Інститут суперфіцію в римському праві і його застосування в праві України. *Актуальні дослідження правової та історичної науки*. 2018. Вип. 3. URL: https://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=2312
9. Михайленко О. О. Речово-правові обмеження права приватної власності за стародавнім римським та сучасним цивільним правом України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Харків, 2003.
10. Гонгало Р. Ф. Суперфіцій у римському праві та його рецепція у сучасному цивільному праві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Одеса, 2008. 18 с.
11. Першиков Є. Проблемні питання «суперфіцію» у земельних відносинах. *Право України*. 2009. № 9. С. 49-53.
12. Вергелес О. О., Ковтуненко О.А. Договір суперфіцію: теоретичний та практичний аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 241-243.

13. Боднарчук О. Г., Боднарчук О. І. Правове забезпечення здійснення регулювання відносин щодо користування чужою земельною ділянкою (суперфіцію) під час воєнного стану в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 269–272. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2023/62.pdf.
14. Ільків О. В. Право забудови земельної ділянки (суперфіцій). *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2021. № 3 (37). С. 75-82.
15. Ільків О. В. Проблеми регулювання речових прав в цивільному законодавстві України: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.03. Львів, 2021. 448 с. URL: <https://law.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2021/12/Dis.pdf>.
16. Данилюк С. М. Договір емфітевзису як альтернатива договору оренди землі. *Галицькі студії. Юридичні науки*. 2023. № 2. С. 11-16.
17. Махоніна І. Визначення поняття та важливість інституту емфітевзису в економічному розвитку. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2017. № 1 (49). Том 1. С. 52-58.
18. Харитонova Т. Емфітевзис: земельний, цивілістичний та екологічний аспекти. *Екологічне право*. 2019, № 3. С. 41-45.
19. Висіцька І. Емфітевзис: правова природа, умови, форма, доцільність застосування. *Землевпорядний вісник*. 2019, № 11/2019. С. 41–48. URL: <https://vysitska.com/2020/01/24/>.

4. Матеріали до самостійної підготовки

Самостійна робота осіб, які навчаються, є основним засобом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Самостійна робота включає опрацювання навчального матеріалу із використанням наукової літератури.

Самостійна робота з вивчення навчального матеріалу з конкретної дисципліни може проходити в Центральній науковій бібліотеці університету, навчальних кабінетах, у домашніх умовах, а також у дистанційній формі за використанням системи підтримки дистанційного навчання та матеріалів дистанційних курсів.

Контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу, є обов'язковим.

Основні методи перевірки успішності студентів: усне опитування, письмовий контроль, практичні заняття, тести тощо.

Усне опитування проводиться на практичних заняттях. Його здійснюють за допомогою бесіди, відповіді студента, тлумачення певних теорій, ідей, поглядів, а також вирішення практичних задач. В основі усного опитування - відповідь студента або бесіда.

Форми контролю визначаються програмою навчальної дисципліни.

4.1 Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Поняття і система речових прав	10	20
2	Речі як об'єкти речових прав	10	
3	Право власності: загальні положення	10	20
4	Спільна власність. Довірча власність. Захист права власності	10	20
5	Володіння. Захист добросовісного набувача	10	20
6	Речові (предіальні) сервітути	10	20
7	Узуфрукт. Особисті сервітути	10	20
8	Суперфіцій та емфітевзис як речові права на чужу земельну ділянку	16	20
Усього		86	140

5. Індивідуальні завдання

Загальні положення

Індивідуальне завдання (ІЗ) передбачає: систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань із дисципліни та застосування їх при вирішенні конкретних виробничих ситуацій; розвиток навичок самостійної роботи із законами, нормативно-правовими актами та іншими літературними джерелами.

Видом ІЗ з навчальної дисципліни «Сімейне право» є виконання реферативного проекту з дослідженням практичних ситуацій, що полягає у підготовці письмової роботи, яка виконується особою, яка навчається, самостійно, поза навчальним процесом, з одержанням необхідних консультацій від науково-педагогічного працівника.

Реферат передбачає: систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і

практичних знань із дисципліни та застосування їх при вирішенні конкретних виробничих ситуацій; розвиток навичок самостійної роботи із законами, нормативно-правовими актами та іншими літературними джерелами. Реферат повинен відповідати вимогам до структури, оформлення та змісту, наведеним нижче.

Структура реферату

Реферат має складатися із трьох частин: вступу, аналітичної частини та висновків.

Вступ реферату повинен містити загальні положення щодо актуальності дослідження, прізвища та назви основних праць провідних фахівців у досліджуваній сфері та окреслювати поставлене наукове завдання.

В аналітичній частині реферату студент має навести думки фахівців із питання, що досліджується, висловити власне ставлення до цих думок, обґрунтувати свої доводи та дослідити окреслене у вступі наукове завдання. Аналітична частина може складатися з кількох підрозділів.

У висновках реферату повинні міститись основні результати проведеного дослідження, розв'язання наукового завдання.

Вимоги до змісту

Реферат має містити загальний огляд думок фахівців у сфері сімейного права. Обов'язковою вимогою до змісту реферату є наявність юридичного аналізу теми або аналізу правових відносин, які складаються стосовно відповідних об'єктів. Рекомендується посилатися у рефераті на практику вирішення сімейних спорів.

Вимоги до оформлення

Обсяг реферату повинен становити від 10 до 12 сторінок, текстовий редактор - Word, формат сторінки - A4 (297x210 мм), орієнтація - книжкова, поля - 25 мм, гарнітура - Time New Roman, кегель - 14, міжрядковий інтервал - 1,5.

Студент може обрати одну із представлених тем рефератів.

Правила цитування та посилання на використані джерела

Студент має використати не менше 10 джерел, у тому числі літературні наукові твори, судову практику, але не враховуючи законодавство.

Цитування у тексті виділяються лапками у разі використання мови оригіналу. Якщо студент здійснює переклад оригінального джерела, перед уривком такого тексту повинне бути зазначене його прізвище та ініціали автора, а наприкінці уривку має стояти посилання. Посилання у тексті оформлюються у квадратних дужках. Наприклад: [2, с. 56], де перше число означає порядковий номер у списку використаних джерел, друге - номер сторінки.

Критерії оцінювання

Оцінювання ІЗ (реферату) здійснюється відповідно до наступних критеріїв:

Денна форма навчання

1. Результати ІЗ студента фрагментарні, характеризується початковими уявленнями про предмет вивчення – 0-3 бали.

2. Студент розкриває основні положення теми ІЗ, виконує завдання за зразком, володіє елементарними навичками – 4-7 балів.

3. Студент розкриває у роботі істотні ознаки понять, явищ, зв'язки між ними, вміє пояснити основні закономірності, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), вміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Презентація роботи студента логічна, обґрунтована, хоча їй бракує власних суджень – 8-11 балів.

4. Знання студента з обраної теми ІЗ є глибокими, міцними, системними; студент вміє застосовувати їх для виконання науково-практичних завдань, наукова діяльність позначена вмінням самостійно оцінювати правові ситуації, факти, виявляти і відстоювати власну позицію – 12-14 балів.

Заочна форма навчання

1. Результати ІЗ студента фрагментарні, характеризується початковими уявленнями про предмет вивчення – 0-5 бали.

2. Студент розкриває основні положення теми ІЗ, виконує завдання за зразком, володіє елементарними навичками – 6-11 балів.

3. Студент розкриває у роботі істотні ознаки понять, явищ, зв'язки між ними, вміє пояснити основні закономірності, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), вміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Презентація роботи студента логічна, обґрунтована, хоча їй бракує власних суджень – 12-16 балів.

4. Знання студента з обраної теми ІЗ є глибокими, міцними, системними; студент вміє застосовувати їх для виконання науково-практичних завдань, наукова діяльність позначена вмінням самостійно оцінювати правові ситуації, факти, виявляти і відстоювати власну позицію – 17-20 балів.

Теми ІНДЗ (реферативного проекту з дослідженням практичних ситуацій):

1. Система речових прав у римському приватному праві.
2. Система та класифікація речових прав у цивільному праві України.
3. Поняття речі. Класифікація речей.
4. Цінні папери як об'єкти речових прав.
5. Загальна характеристика права власності: порівняльно-правовий аспект.
6. Первинні та похідні підстави набуття права власності
7. Поняття та види права спільної сумісної власності.
8. Довірча власність: поняття, проблеми правового регулювання.
9. Концепція володіння у Цивільному кодексі України.
10. Право власника на витребування майна від добросовісного набувача.
11. Класифікація прав на чужі речі за цивільним правом України.
12. Особисті сервітути та проблеми їх правового регулювання.
13. Особливості здійснення права власності на національні, культурні та історичні цінності.
14. Правове регулювання речових прав у Німецькому цивільному уложенні.
15. Правове регулювання речових прав у Цивільному кодексі Франції.
16. Система речових прав в англо-американській системі права: загальний огляд.

Нормативний матеріал, наукову, навчальну та іншу спеціальну літературу за темою індивідуального завдання студент підбирає самостійно. Застаріла наукова та нормативно-правова база може використовуватися у індивідуальному завданні тільки в

якості порівняльного елементу.

Тема індивідуального завдання обирається студентом за порядковим номером у нижченаведеному переліку тем, та має співпадати з першою літерою прізвища студента за українським алфавітом (А – 1-4, Б, П – 5-8, В, Р – 9-12, Г, С – 13-16, Д, Т – 17-20, Е, У – 21-24, Є, Ф – 25-29, Ж, Х – 30-32, З, Ц – 33-35, І, Ч – 36-38, К, Ш – 39-41, Л, Щ – 42-44, М, Я – 45-47, Н, Ю – 48-49, О – 50).

6. Методи навчання

Під час проведення занять застосовуються три групи методів навчання:

1. словесні, які передбачають описове розкриття навчального матеріалу, пояснення сутності відповідного явища, поняття, процесу, інструктаж щодо особливостей застосування окремих норм, перевірка рівня самостійного опрацювання навчального матеріалу тощо;

2. наочні, сутність яких полягає в демонстрації схем, таблиць, малюнків (за наявності), презентацій;

3. практичні, які проявляються в формуванні вмінь і навичок оперування правовими категоріями, застосування правових норм та використання набутих знань при проведенні семінарських занять.

7. Методи контролю

Вхідний контроль проводиться перед вивченням курсу з метою визначення рівня підготовки студентів із дисциплін, які забезпечують базу для цього курсу. Такий контроль проводиться на першому занятті за завданнями, що відповідають програмам попереднього навчання.

Поточний контроль проводиться під час аудиторних занять протягом семестру. Він може відбуватися у формі усного опитування або письмового контролю на семінарських заняттях або лекціях, колоквіуму, виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, комп'ютерного тестування тощо. Поточний контроль включає написання контрольної роботи в середині семестру та підготовку індивідуального завдання (реферату) наприкінці семестру.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі екзамену. Студента допускають до семестрового контролю за умови виконання ним усіх видів робіт, передбачених навчальним планом на семестр із цієї дисципліни.

8. Схема нарахування балів

Денна форма навчання

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання										Екзамен	Сума	
Розділ 1				Розділ 2				Контроль на робота передбаче на навчальн им планом	Індиві дуаль не завдан ня			Раз ом
T 1	T2	T 3	T4	T5	T6	T7	T8	10	10	60	40	100
5	5	5	5	5	5	5	5					

Для заочного відділення: по 20 балів – за кожне семінарське заняття, 20 балів – за контрольну роботу, 40 балів – екзамен.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
90–100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно зараховано
1-49	не задовільно

Критерії оцінювання рівня успішності навчання на семінарському занятті

Денна форма навчання

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування/письмових завдань на семінарських та практичних заняттях за двобальною шкалою оцінок.

2 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;
- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що
- супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;
- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;
- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

1,5 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;
- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;
- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівки викладача;
- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;
- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається.

0,5 балів ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;

– виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Заочна форма навчання

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування/письмових завдань на семінарських та практичних заняттях за десятибальною шкалою оцінок.

10-9 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;
- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;
- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;
- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

8-7 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;
- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

6-5 балів ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;
- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівки викладача;
- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;
- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається.

4-3 бали ставиться за наступних умов:

- студент допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;
- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;
- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

2-1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;
- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

0 балів ставиться за наступних умов:

- студент відмовляється від відповіді на семінарському занятті; висловлює свою невідповідність до семінарського заняття.

Критерії оцінювання контрольних робіт та кількість балів

Контрольна робота проводиться у формі тестових завдань.

Для студентів денної форми навчання:

– контрольна робота, передбачена навчальним планом, проводиться у вигляді тестів (сума балів за кожну правильну відповідь (14 відповідей)) складає 1 бал, максимальна кількість балів – 14);

Для студентів заочної форми навчання:

– контрольна робота, передбачена навчальним планом, проводиться у вигляді тестів (сума балів за кожну правильну відповідь (20 відповідей)) складає 1 бал, максимальна кількість балів – 20).

Критерії оцінювання на екзамені (денна та заочна форма навчання).

Екзамен проводиться у вигляді тестових завдань. Загальна кількість тестових завдань – 40, в яких 1 правильна відповідь, що оцінюється в 1 бал.

Разом – максимальна кількість балів за екзамен – 40 б.

Максимальна сума балів, яку може набрати студент (денної та заочної форми навчання) під час вивчення навчальної дисципліни, складає 100 балів.

8. Перелік питань до екзамену з дисципліни «Порівняльні речові права»

1. Система речових прав.
2. Поняття та ознаки речових прав.
3. Система законодавства України про речові права.
4. Розмежування речових і зобов'язальних прав.
5. Узуфрукт державного та комунального майна як речове право.
6. Об'єкти речових прав.
7. Класифікація речей.
8. Право власності в системі речових прав.
9. Поняття права власності.
10. Основні ознаки права власності.
11. Зміст права власності. Проблема тріади.
12. Тягар утримання майна. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна.
13. Межі здійснення права власності.
14. Обмеження права власності.
15. Об'єкти права власності.
16. Характеристика та види спільної власності.
17. Підстави набуття права власності.
18. Державна реєстрація речових прав та їх обтяжень на нерухоме майно. Її регулювання, порядок, та правове значення.
19. Здійснення права спільної власності.
20. Поняття та підстави виникнення спільної часткової власності. Правова природа частки.
21. Підстави виникнення права спільної сумісної власності. Право спільної часткової та сумісної власності подружжя.
22. Поділ та виділ майна учасника спільної власності.
23. Припинення права спільної власності.
24. Звернення стягнення на частку в майні, що є спільною частковою або спільною сумісною власністю.
25. Підстави та способи виникнення права на чужі речі.
26. Права на чужі речі: загальний огляд.
27. Набувальна давність як спосіб набуття права власності.
28. Класифікація сервітутів.
29. Встановлення сервітутів.
30. Особливості припинення речових прав на чужі речі.
31. Способи захисту права власності.
32. Види способів захисту права власності.
33. Віндикаційний позов.
34. Захист добросовісного набувача.
35. Особливості віндикації грошей та цінних паперів.
36. Розрахунки при витребуванні майна з чужого незаконного володіння.
37. Негаторний позов (підстави, зміст, умови).
38. Визнання права власності.
39. Визнання незаконним правового акта, що порушує право власності.
40. Відшкодування шкоди, завданої власникові.
41. Захист речових прав на чуже майно.
42. Емфітевзис як речове право на земельну ділянку сільськогосподарського призначення.
43. Суперфіцій як речове право на земельну ділянку для забудови.
44. Підстави припинення права власності.
45. Особливості набуття права власності на перероблену річ.

46. Визначення часток у праві спільної часткової власності.
47. Реквізиція та конфіскація як способи припинення права власності.
48. Наслідки припинення права власності.
49. Право довірчої власності у Великій Британії та США.
50. Право довірчої власності за законодавством України. Забезпечувальна довірча власність.
51. Поняття володіння. Концепція володіння у цивільному праві України.
52. Теорії володіння Р. Єринга та Ф. К. Савіньї.
53. Види володіння та їх правове значення.
54. Захист володіння: посесорний та петиторний.
55. Речові права у римському праві: загальний огляд.
56. Правове регулювання речових прав у зарубіжних країнах: загальний огляд.
57. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності.
58. Речові сервітути. Їхні ознаки, підстави встановлення та припинення.
59. Узуфрукт. Особисті сервітути. Поняття і юридична природа.
60. Обмеження віндикації. Право власника на витребування майна від добросовісного набувача.

9. Рекомендована література

Основна література

1. Дністрянський С. Речові права. Прага, 1923. 204 с.
2. Майданик Р. А. Речове право : підручник. К.: Алерта, 2019. 1102 с.
3. Нагнибіда В. І. Речові права на чуже майно: досвід правового регулювання зарубіжних країн: монографія. К.: Науково-дослідний інститут приватного права та підприємництва АПрН України, 2009. 182 с.
4. Речове право: пріоритети та перспективи. *Матеріали Київських правових читань*. Київ, 22 березня 2019 року / Р. А. Майданик, Я. М. Романюк та ін., відп. ред. Р. А. Майданик. К.: Алерта, 2019. 266 с.
5. Харченко Г. Г. Речові права : монографія. К. : Алерта, 2017. 556 с.
6. Цюра В. В. Речові права на чуже майно. К. : КНТ, 2006. 136 с.
7. Cases, Materials and Text on National, Supernational and International Property Law / edit. by Sjef van Erp and Bram Akkermans. Oxford and Portland. Oregon: Hart Publishing, 2012. 2031 p.
8. Property Concise Edition / James E. Krier as Trustee of the James E. Krier Living Trust, Gregory S. Alexander, Michael H. Schill, and Lior Jacob Strahilevitz. New York: Wolters Kluwer, 2021. 219 p.
9. The Oxford Handbook of Comparative Law. 2nd ed. / Edited by Mathias Reimann and Reinhard Zimmermann. Oxford : Oxford University Press, 2019. 1758 p.

Допоміжна література

1. Беешу С. Правова природа володіння. *Право України*. 2019. № 2. С. 196-206.
2. Безсмертна Н. Публічність як один із принципів речових прав на нерухоме майно. *Право України*. 2005. № 6. С. 47-50.
3. Блага І. Обмеження права власності (з історії проблеми). *Право України*. 2000. № 1. С. 121-124.
4. Боднарчук О. Г., Боднарчук О. І. Правове забезпечення здійснення регулювання відносин щодо користування чужою земельною ділянкою (суперфіцію) під час воєнного стану в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 269–272. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2023/62.pdf.
5. Бондарев Е. М. Власність і право власності. *Науковий вісник Дніпропетровського юрид. ін.-ту МВС України*. 2000. № 1. С. 155-160.
6. Братисюк М. Власність як чинник розвитку правової реальності. *Підприємство, господарство і право*. 2004. № 5. С. 3-7.
7. Бровченко Т.І. Білоус Д.Є. Цифрова річ як новий об'єкт цивільних прав. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2024. № 1. С. 25–30.
8. Булеца С. Б. Анатомічні матеріали людини як об'єкти цивільних прав. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2021. № 68. С. 46-51.
9. Буяджи Г. В. Траст: історія, сучасність, перспективи : монографія. Київ : Алерта, 2018. 552 с.
10. Вергелес О. О., Ковтуненко О.А. Договір суперфіцію: теоретичний та практичний аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 241-243.

11. Висіцька І. Емфітевзис: правова природа, умови, форма, доцільність застосування. *Землевпорядний вісник*. 2019, № 11/2019. С. 41–48. URL: <https://vysitska.com/2020/01/24/>.
12. Гейнц Р. М. Порівняльно-правова характеристика інституту володіння за законодавством України та Німеччини. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Вип. 37. 2015. С. 40-51.
13. Гейнц Р. М. Порівняльно-правова характеристика сервітутів за законодавством України та Франції. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2017. №43. С.85-98.
14. Гейнц Р. М. Речові права за законодавством Франції. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2017. № 6. С. 89-92.
15. Гейнц Р. М. Речові права за законодавством Франції. *Юридичний електронний науковий журнал*. Запоріжжя. 2017. № 6/2017. С. 89-92.
16. Гонгало Р. Ф. Суперфіцій у римському праві та його рецепція у сучасному цивільному праві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Одеса, 2008. 18 с.
17. Городна С. В. Інститут суперфіцію в римському праві і його застосування в праві України. *Актуальні дослідження правової та історичної науки*. 2018. Вип. 3. URL: https://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=2312
18. Гужва А. М. Договір емфітевзису: римське право і сучасні правові реалії. *Актуальні проблеми приватного права: договір як правова форма регулювання приватних відносин*: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 95-й річниці з дня народж. В. П. Маслова. Харків: Право, 2017. С.76-79.
19. Гужва А. М. Договір про встановлення довірчої власності: нові можливості для кредиторів. *Юрист і Закон*. № 28. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA013993
20. Гужва А. М. Інтерес як умова посесорного захисту (на прикладі інтердикту «quod vi aut clam»). *Римське приватне право: здобутки європейські та глобальні : матер. міжн. колокви. (м. Одеса, 27 жовтня 2018 р.) / за заг. ред. д. ю. н., проф. Є. О. Харитонова*. Одеса : Фенікс, 2018. – С. 20-24.
21. Гужва А.М. «Interdictum unde vi armata» як спосіб захисту володіння захопленого внаслідок збройної агресії та проблема відсутності посесорного захисту за правом України. *Римське право і сучасність: Реалізація і захист речових прав в умовах воєнного стану*: Всеукраїнська конференція, 25 травня 2024 р. С. 75-79.
22. Гужва А.М. Узуфрукт: традиція європейського приватного права та перспективи рецепції цивільним правом України. Оновлення Цивільного кодексу України: формування підходів : колективна монографія / за ред. проф. Довгерта А.С. і проф. Харитонова Є.О. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 271-297.
23. Гужва А.М. Узуфрукт: традиція європейського приватного права та перспективи рецепції цивільним правом України. *Оновлення Цивільного кодексу України: формування підходів : колективна монографія / ред. проф. Довгерта А.С. і проф. Харитонова Є.О.* Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 271-297.
24. Гутьєва В. В. Емфітевзис у римському праві та його рецепція у праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Львів, 2003. 19 с.
25. Данилюк С. М. Договір емфітевзису як альтернатива договору оренди землі. *Галицькі студії. Юридичні науки*. 2023. № 2. С. 11-16.
26. Дзера О. В. Розвиток права власності громадян в Україні. К., 1996.

27. Донченко О. П. Право власності як форма реалізації свободи. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту*. 2006. Вип. 365. С. 30-34.
28. Донченко О. П. Право власності як форма реалізації свободи. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту*. 2006. Вип. 365. С. 30-34.
29. Закорецька Л. Види прав на чужі речі: порівняльний аналіз за римським приватним правом та сучасним цивільним законодавством. *Право України*. 2007. № 8. С. 104-107.
30. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду : коментарі науковців / О. П. Печений, І. В. Спасибо-Фатєєва та ін., за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с.
31. Івашова І.П. Володіння як підстава виникнення права користування житлом. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. № 2 (11). 2014. С. 42-45.
32. Івершенко Л. Теорії власності. *Підприємство, господарство і право*. 2007. № 5. С. 3-5.
33. Івершенко Л. Теорії власності. *Підприємство, господарство і право*. 2007. № 5. С. 3-5.
34. Ільків О. В. Право забудови земельної ділянки (суперфіцій). *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2021. № 3 (37). С. 75-82.
35. Ільків О. В. Проблеми регулювання речових прав в цивільному законодавстві України: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.03. Львів, 2021. 448 с. URL: <https://law.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2021/12/Dis.pdf>.
36. Карнишова Є. М. До питання щодо класифікації підстав набуття права власності. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2006. Вип. 31. С. 286-289.
37. Ковалик Г. І. Сервітути у римському праві та їх рецепція у праві України : дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.01. Львів : Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2016. 237 с.
38. Кулинич П. Право земельного сервітуту: поняття, види та порядок реалізації. *Юрид. журнал*. 2003. № 10 (16). С. 64-68.
39. Майданик Р. А., Майданик Н. І., Попова Н. Р. Європеїзація та рекодифікація. Узурфрукт. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2021. № 4. С. 40-50.
40. Махоніна І. Визначення поняття та важливість інституту емфітевзису в економічному розвитку. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2017. № 1 (49). Том 1. С. 52-58.
41. Михайленко О. О. Підстави встановлення суперфіціального права. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2009. № 2. С. 110-114.
42. Михайленко О. О. Речово-правові обмеження права приватної власності за стародавнім римським та сучасним цивільним правом України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Харків, 2003.
43. Мічурін Є. О. Проблема виділу та поділу майна подружжя в контексті цивільного та сімейного законодавства. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. Випуск 20. 2015. С. 114-117.
44. Мічурін Є. О. Цифрова річ та цифрові блага як об'єкти цивільних прав. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2025. Том 1. № 88. С. 323-327.
45. Мічурін Є.О. Обмеження майнових прав фізичних осіб (цивільно-правовий аспект): дис. ... док юрид. наук.: 12.00.03. К., 2009. 492 с.

46. Нагнибіда В. І. Поняття та система прав користування чужими речами за законодавством Німеччини. *Університетські наукові записки. Хмельницький*. 2006. № 2 (18). С. 124-129.
47. Нагнибіда В. І. Теоретико-правові аспекти на чужі речі. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. Вип. 3: Зб. наук. пр. К.: Ін-т держави і права НАН України, 2006. С. 266-275.
48. Некіт К. Г. Поняття довірчої власності (трасту) у законодавстві європейських країн та модельних правилах європейського приватного права. *Молодий вчений*. 2015. № 2 (17). С. 822-825
49. Нетипові об'єкти : зб. ст. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2022. 266 с.
50. Паньківський В. Впровадження інституту узурфрукту в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2024. № 1 (37). С. 207-212.
51. Першиков Є. Проблемні питання «суперфіцію» у земельних відносинах. *Право України*. 2009. № 9. С. 49-53.
52. Погрібний С. О. Порівняльно-правовий аналіз інституту володіння у континентальній, англосаксонській та східноєвропейській системах права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ: Нац. ун-т ім. Т.Шевченка, 2001. 16 с.
53. Право власності: способи захисту крізь призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2023. 616 с.
54. Право нерухомості: крізь призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 344 с.
55. Правомірні очікування : зб. ст. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 250 с.
56. Речове право: пріоритети та перспективи. *Матеріали Київських правових читань*. Київ, 22 березня 2019 року / Р. А. Майданик, Я. М. Романюк та ін., відп. ред. Р. А. Майданик. К: Алерта, 2019. 266 с.
57. Розгон О. В. Межі та обмеження права власності: дис. ... канд. юрид. наук. Х., 2005. 225 с.
58. Рябчинська А. Концепції «бенефіціарної власності» в англо-американському праві та «економічної власності». *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 2. С. 46-54.
59. Савінї Фрідріх Карл фон, Право володіння : пер. з нім. мови. Київ: Юрид. видав-во «Право України», 2021. 512 с. (Скарбниця світової правничої думки).
60. Савуляк Р. В. Суперфіцій у праві сучасної України, Австро-Угорщини та Стародавнього Риму: порівняльний аналіз. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. Вип. № 4. С. 125-133.
61. Скларова Т.А. Узурфрукт комунального майна: правова природа та управлінські перспективи. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. Вип. 06. Ч. 1. С. 403-407.
62. Смітюх А. В. Щодо узурфрукту корпоративних прав (часток, акцій). *Право і суспільство*. 2020. № 3. С. 74-79.
63. Сосніна Г. В. Особисті і земельні сервітути за законодавством України. *Часопис цивілістики*. 2016. Вип. 20. С. 95-99.
64. Спасибо-Фатєєва І. В. Речові права за ЦК та ГК України / *Актуальні проблеми приватного права України* : зб. статей до ювілею д-ра юрид. наук, проф., акад.

НАПрН України, заслуж. діяча науки і техніки України Наталії Семенівни Кузнецової / відп. ред.: Р. А. Майданик, О. В. Кохановська. - Київ : Юрид. практика, 2014. С. 411- 431.

65. Старостенко Д. Договір про встановлення земельного сервітуту: правові ознаки та істотні умови. *Юридична Україна*. № 2. 2015. С. 39-49.

66. Траст і трастоподібні конструкції: глобалізація та перспективи. *Матвеевські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф.* Київ, 6 лист. 2020 р. / Р. А. Майданик, О. М. Залізко, В. В. Цюра та ін.; відп. Ред. Р. А. Майданик, Київ: Алерта, 2021. 268 с.

67. Харитонов Т. Емфітевзис: земельний, цивілістичний та екологічний аспекти. *Екологічне право*. 2019, № 3. С. 41-45.

68. Харченко Г. Інститут володіння у цивільному праві України. *Підприємництво, господарство і право*. № 10. 2019. С. 38-43.

69. Цибань А. До питання правового регулювання NFT-токенів як віртуальних благ. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. № 35 (2023). С. 133-137.

70. Цитульський В. І. Форма договору про встановлення сервітуту за цивільним законодавством України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства*. 2023. № 61. С. 2.10-2.17.

71. Чорна Ж. Л. До питання про об'єкти сервітуту. *Університетські наукові записки*. 2019. № 69-70. С. 81-92.

72. Webster W., Weatherley R. Restrictions on the Use of Land. London : Wildy, Simmonds & Hill Publishing. 2016. P. 572.

73. Yiannopoulos A. N. Usufruct: General Principles. *Louisiana and Comparative Law, La. L. Rev.* Louisiana, 1967. Vol. 27. № 3. P. 370.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Цивільний кодекс України, поточна редакція редакція від 01.01.2023 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України, поточна редакція від 25.11.2022, № 1925-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>
4. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Постанова кабінету Міністрів України від 25 грудня 2015 р. № 1127. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-2015-%D0%BF#n23>
5. Про заставу : Закон України від 2 жовтня 1992 року N 2655-XII, редакція від 15.08.2022. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/T265400>
6. Про іпотеку : Закон України, поточна редакція від 10.10.2022, № 898-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text>
7. Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому : Закон України від 15.08.2022 № 2518-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2518-20#Text>
8. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень : Закон України, поточна редакція від 01.01.2023, №1255-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1255-15#Text>
9. Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного) : редакція від

- 22.01.2026 p. № 14394. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69528>
10. Swiss Code of Obligations. Scribd. URL : <https://ru.scribd.com/document/676166001/Swiss-Code-of-Obligations>
11. German Civil Code. BGB. *Federal Ministry of Justice*. URL : https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/
12. Codice Civile. Testo del Regio Decreto 16 marzo 1942. Altalex : Wolters Kluwer, 1942. URL : <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2015/01/02/codice-civile>
13. Code civil. Version en vigueur au 27 octobre 2024. *Légifrance*. URL : https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070721#/
14. Civil Code of Québec. Updated to 8 June 2024. *LégisQuébec*. URL : <https://www.legisquebec.gouv.qc.ca/en/document/cs/ccq-1991>
15. Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, Fassung vom 27.10.2024. Umsetzungshinweis für folgende Bestimmung. URL: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622>

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>
2. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>
3. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/>
4. Офіційний веб-портал органів судової влади України. URL: <http://court.gov.ua/>
5. Офіційний веб-сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/>
6. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: www.nbuv.gov.ua
7. Київська центральна міська публічна бібліотека ім. Лесі Українки. URL: <https://lukl.kyiv.ua/>
8. Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. URL: <http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/>
9. Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка. URL: <http://korolenko.kharkov.com>

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Гужва Антон Миколайович

ПОРІВНЯЛЬНІ РЕЧОВІ ПРАВА

Методичні рекомендації
до семінарських занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 293 «Міжнародне право»
(цивільно-правовий профіль)

В авторській редакції

Підписано до розміщення 27.03.2026. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 2,93. Обсяг 1,111 Мб. Зам. № 118/26.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна